PROPOSTES INNOVADORES PER REPENSAR L'ECONOMIA

Una invitació al diàleg

VERSIÓ BREU

Basades en els escrits de M. Allais, J.N. Casals, A. Chalaux, Ò. Colom, J. i M.L. Duboin, C. Carrasco, A. Gorz, J. Martínez Alier, A. Ricart i D. Schweickart

Equip d'EcoConcern
coordinat per Emil Herbolzheimer, Martí Olivella i Stefano Puddu

eco
concern

Benvolgut/da lector/a

Et presentem una antologia de les **"Propostes innovadores per repensar l'economia"** que hem recollit de diversos autors. Hi ha propostes que coincideixen, d'altres que divergeixen o, fins i tot, que són contradictòries. Queden molts temes oberts, i alguns hi són poc tractats o oblidats. Amb aquesta publicació no es pretén altra cosa que servir de guió per suscitar i impulsar el diàleg. És per això que et convidem a llegir-la.

Ens sentirem complaguts de conèixer els teus comentaris, crítiques i contra-propostes –si ho creus convenient, pots guiar-te pel qüestionari adjunt. Totes les respostes rebudes formaran part del procés de contrastació que, al llarg de l'any 1995, ens conduirà a una jornada de posada en comú, que tindrà lloc al mes de novembre a Barcelona.

Per fer possible aquesta jornada de reflexió necessitem que ens facis arribar els primers comentaris i contra-propostes abans del 30 de maig. En cas que la lectura de la present versió abreujada et susciti l'interès de conèixer més detalls de cada autor i de les seves propostes, pots demanar-nos la versió completa de "Propostes innovadores per repensar l'economia" (300 pàgines), també editada per la Fundació Jaume Bofill, però només disponible, de moment, en català. Els comentaris a la versió completa podran arribar fins el 5 de setembre. Amb totes les respostes rebudes farem un recull, que enviarem a tots els qui hagin mostrat interès en participar en la jornada de la posada en comú del novembre.

Esperant que vulguis participar en aquest procés col·lectiu de repensar l'economia,

Cordialment,

Martí Ollvella
Director d'EcoConcern

PLAÇA CATALUNYA, 9, 4RT - 08002 BARCELONA - CATALUNYA
FAX: (93) 317 26 91 - TEL: (93) 317 81 21 - E-MAIL: A00476@servicom.es

QÜESTIONARI

"Propostes innovadores per repensar l'economia"

1. Quines propostes trobes més interessants?

2. Quines propostes et semblen més viables?

3. Quines propostes et semblen del tot rebutjables?

4. Quines propostes creus que són del tot inviables?

5. Quines propostes creus que hi manquen?

6. Quines propostes -pròpies o d'altres- pots aportar?
( ) adjunto documents, retalls de premsa, referències...

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. Altres comentaris, crítiques o suggeriments:.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tinc interés en rebre la versió completa en català de "Propostes innovadores per repensar l'economia (300p. .....Ptes)

Tinc interès en participar en la jornada de posada en comú que se celebrarà el mes de novembre de 1995 a Barcelona.

Vull participar en el "Seminari permanent per repensar l'economia" que se celebrarà cada dimecres a la tarda, a partir de l'1 de març, a EcoConcern.

NOM **COGNOMS**

ORGANITZACIÓ

ADREÇA

CIUTAT **CODI** **PAÍS**

TELÈFON **FAX** **E-MAIL**

ACTIVITAT PRINCIPAL

Envieu-lo a EcoConcern abans del 30 de maig de 1995
Plaça Catalunya, 9, 4rt - 08002 Barcelona - Catalunya - Fax: (93) 317 26 91

PROPOSTES INNOVADORES PER REPENSAR L'ECONOMIA

Una invitació al diàleg

Basades en els escrits de
M. Allais, J.N. Casals, A. Chalaux, Ò. Colom,
J. i M.L. Duboin,C. Carrasco, A. Gorz,
J. Martínez Aller, A. Ricart i D. Schweickart

Equip d'EcoConcern, coordinat per
Emil Herbolzheimer, Martí Olivella i
Stefano Puddu

Barcelona 1995

Nota preliminar

Contrast de models sòcio-econòmics és un projecte d'EcoConcern, associació per a la innovació social.

L'equip del projecte Contrast, és coordinat per Emil HERBOLZHEIMER (Professor d'ESADE, Doctor en Economia i Enginyer Tècnic), Martí OLIVELLA (Director d'EcoConcern i Llic. en Ciències de la Comunicació) i Stefano PUDDU (Dissenyador, Llic. en Pedagogia), i inclou Maite GIMÉNEZ (Llic. en Economia), Anna LATORRE (Llic. en Biologia i Master en Empresarials), Pere Mora (Llic. en HISTORIA) i Marc Pintor (Llic. en ECONOMIA).

El projecte Contrast compta amb el suport especial del Consell d'EcoConcern i el d'altres col·laboradors, entre el quals destaca la Fundació Jaume Bofill.

Podeu fer arribar els vostres suggeriments, crítiques i propostes a EcoConcern, Associació per a la Innovació Social, Pça. Catalunya, 9, 4rt - 08002 Barcelona. Si teniu interès en participar al procés de contrastació, us demanem feu arribar la vostra aportació escrita abans del 15 de setembre de 1995.

© EcoConcern, associació per a la Innovació Social

© Propietat d'aquesta edició (incloent-hi el disseny de la coberta): Publicacions de la Fundació Jaume Bofill, Provença 324, 1er. 08037 Barcelona

Disseny de la coberta: Cristina TOMÀS

Dipòsit legal: B-9255/95

Imprimeix: MULTITEXT S.L.

Prohibida la reproducció total o parcial per qualsevol mitjà, sense l'autorització escrita de l'editor.

ÍNDEX

PRÒLEG 5

1. Contrastar propostes per dissenyar futurs possibles 7

2. La transformació de la societat a finals de segle 11

2.1. Un únic model econòmic internacional

2.2. Acceleració del canvi tecnològic 12

2.3. La transformació del treball 13

2.4. L'explosió demogràfica 14

2.5. El cercle viciós de la competitivitat i del creixement arriba a la seva màxima expressió 15

3. L'economia financera, principal element distorsionador de l'economia. 17

3.1. Desmitificar el mercat

3.2. Les 4 claus de la disfunció financera 18

3.2.1. Una sola moneda no pot fer funcions diferents 19

3.2.2. La creació descontrolada de poder de compra accentua els desequilibris 20

3.2.3. Els instruments monetaris no afavoreixen la informació i la transparència 21

3.2.4. Manca el reconeixement del valor comunitari dels capitals 22

4. Cap a un sistema d'economia equilibrada i benestar compartit 23

4.1. Disposar de nous indicadors del benestar

4.2. Distingir les diferents "economies" 24

4.3. Des de l'economia de mercats cap a nous enfocaments 27

5. Objectius i dispositius per transformar les societats des de l'economia 31

5.1. Modificar la regulació financera 33

5.2. Adequar els instruments monetaris a una economia complexa 38

5.3. Replantejar el sistema impositiu 43

5.4. Redefinir la renda, el treball i l'organització d'empresa 47

5.5. Dissenyar mecanismes polítics participatius 54

ANNEX: Extractes dels autors seleccionats 59

1. Contra les rendes no guanyades
MAURICE ALLAIS 61

2. El model sòlid
JOAN N. CASALS 63

3. Racionalitzar la moneda
Agustí Chalaux 67

4. La transformació social
ÒSCAR COLOM 70

5. L'economia distributiva
JACQUES I M.LOUISE DUBOIN 74

6. ALTRES PROPOSTES INNOVADORES 77

Feminitzar la societat. CRISTINA CARRASCO

La transformació del treball. ANDRÉ GORZ 78

Cap a una economia ecològica. JOAN MARTINEZ-ALIER

L'economia del benestar. ANTONI RICART 79

Democràcia econòmica. DAVID SCHWEICKART

PRÒLEG

Ara fa deu anys, per a la majoria de la gent encara hi havia certeses, teories i ideologies de referència. Però, alguns començàvem a tenir dubtes sobre la validesa de les teories –categòriques i enfrontades– que guiaven la política i l'economia, tant en l'escenari europeu com en el mundial. El 1984 un petit grup de persones creàrem a Barcelona el Centre d'Estudis Joan Bardina, per intentar entendre i posar en ordre la ingent obra d'Agustí Chalaux, un desconegut genial. Des d'aquest petit centre d'estudis descobrírem la importància d'escoltar altres enfocaments, altres propostes, altres models d'organització social.

Durant 10 anys hem tingut l'orella parada per escoltar veus innovadores. Hem descobert persones que estan cultivant, des de fa dècades, dubtes i propostes sobre els models que dominen la política i l'economia. No ens preocupa si poden ser catalogades de dretes o d'esquerres. No mirem si són d'un premi Nobel o de gent ignorada. Ens interessen perquè no es queden només en l'anàlisi o en la crítica. Cerquem veus que facin propostes, tant per intentar resoldre problemes socials concrets com per assajar d'organitzar la societat d'una altra manera.

Especialment, des de 1992, hem potenciat aquesta recerca amb la creació d'EcoConcern, associació dedicada a promoure la innovació social. Amb EcoConcern cerquem conèixer i contrastar nous enfocaments i noves propostes en qualsevol camp d'interès humà -economia, ecologia i ecumene (relacions interculturals). L'objectiu és mostrar que els problemes estan interrelacionats i que per resoldre'ls hem de poder escollir entre diverses propostes i models que tinguin en compte aquesta interrelació.

Cercar alternatives als problemes sòcio-econòmics, per la seva cabdal importància en la societat actual, ha estat el primer tema que hem tractat.

Tot aquest procés, s'ha concretat en el projecte "Contrast de models sòcio-econòmics" que, s'ha anat preparant des de 1990, i que ha aplegat en el darrer any un equip de 7 persones que han estudiat, sintetitzat i contrastat les propostes d'una desena d'autors.

Les "*propostes innovadores per repensar l'economia*" estan pensades per a unes societats en transformació. Aquesta transformació de les societats ens obliga a

repensar l'economia, com un intent d'oferir camins per superar els carrerons sense sortida als quals ens han conduït les teories econòmiques d'aquest segle: tant les aparentment fracassades, com les aparentment triomfants. Però, també hem de repensar l'economia en el sentit d'alliberar-nos de la dictadura de la "raó econòmica", a què es redueix avui qualsevol tema polític, social i cultural.

Les "propostes" recullen un conjunt d'**objectius** i **dispositius** concrets, com a mitjans per transformar les societats del segle XXI.

Indicar camins de partida no vol dir saber els llocs d'arribada. Comencem a saber allò que no volem, allò que no té futur, allò que fracassa... I, per tant, cal intentar obrir pistes per sortir d'aquesta situació. I en aquest intent no podem rebutjar cap proposta. Per més que xoqui amb els nostres models fets. No pot sortir res de nou si no és escoltant altres plantejaments.

Una societat que és econòmicament liberal, tecnològicament revolucionària i socialment conservadora, està condemnada a uns conflictes irresolubles. No podem continuar vivint d'uns esquemes d'organització social ancorats en la Revolució Francesa i la Revolució Industrial, després d'un segle de revolució tecnològica que trastoca els nostres comportaments quotidians en tots els aspectes. Vivim sota els influxos d'organitzades sinergies –científiques, tècniques, industrials i comercials– que promouen la innovació tecnològica. Cal començar a organitzar sinergies –d'intel·lectuals, associacions, moviments– que impulsin la innovació social.

Amb aquestes pàgines tan sols volem col·laborar a obrir un ampli diàleg social que aplegui les idees i les energies necessàries per fer front als grans reptes comuns. Si alguna cosa ens ha de moure, és la de dissenyar una economia que garanteixi la vida digna per a tots els humans. Tots podem aportar alguna cosa. Hi estem convidats!

EcoConcern

1.
CONTRASTAR PROPOSTES PER DISSENYAR FUTURS POSSIBLES

És veritat que molt sovint els temes econòmics ens espanten, per ser complicats i àrids. Els considerem qüestions reservades a experts i renunciem a esbrinar paraules o conceptes que no s'entenen. Renunciem a demanar-nos el per què de les coses, de la crisi que patim, dels desequilibris que afecten el món. Però sens dubte l'economia ens toca a tots, i des de molt a prop: quan patim dificultats per trobar feina, o per no perdre-la; quan hem de suportar la càrrega feixuga dels interessos que paguem per l'habitatge, per les eines de treball, pels estudis; quan veiem els efectes indirectes que les disfuncions econòmiques engendren: tancament d'empreses, atur, marginació, malestar; desprestigi de la política. Tot això, ho vivim amb sentiment d'impotència, en veure'n els efectes a escala global: la degradació ambiental creixent i l'empobriment progressiu d'una gran part de la població mundial.

Cada dia, una majoria de ciutadans del món portem el pes de les disfuncions d'una economia que hem renunciat a entendre. Això no és inevitable. Per aquest motiu, hem intentat redactar un escrit comprensible per a tothom. Obert a qualsevol lector, i no destinat a un públic d'experts.

El nostre desig és, en **primer lloc**, tornar a **despertar una preocupació activa** sobre cap a on s'encamina la societat i l'economia.

El **segon objectiu** és oferir claus per entendre **què és el que no funciona**, quines regles o instruments de joc generen els desequilibris, o ens impedeixen de corregir-los.

I **el tercer**, és oferir **propostes** que ens facilitin imaginar una realitat diferent. Propostes factibles, versemblants. Noves regles i instruments de joc, que podríem assumir sense grans terrabastalls ni conflictes sagnants. Opcions de canvi per al nostre futur proper, que ens tornin a fer veure com cadascun de nosaltres pot ser actor d'un procés històric encara obert. Ens queixem que les grans decisions les prenen uns quants i que no sabem o no ens deixen involucrar-nos-hi. Però, no podrem fer-ho mentre no tinguem propostes concretes de futur diferents.

Aquesta publicació recull la reflexió conjunta del pensament innovador d'autors diversos, que al llarg de molts anys han assumit el repte de dissenyar propostes de

canvi. Més pròpiament, ofereix al lector la nostra síntesi de les que hem considerat les principals aportacions dels autors i dels temes clau a desvetllar[1]. En breus capítols, es resumeixen els elements comuns de **diagnosi** i de **proposta** –*objectius* i *dispositius*– precedits d'una mínima contextualització.

En un annexe es recullen uns extractes dels models seleccionats, acompanyats d'una mínima referència als autors. Les propostes estudiades són les de Maurice ALLAIS (*Contra les rendes no guanyades*), Joan N. CASALS (*El model sòlid*), Agustí CHALAUX (*Racionalitzar la moneda*), Òscar COLOM (*La transformació social*) i Jacques i M.Louise DUBOIN (*L'economia distributiva*), així com les aportacions d'altres cinc autors: Cristina CARRASCO, André GORZ, Joan MARTINEZ ALIER, Antoni RICART i David SCHWEICKART.

Dues prioritats han marcat el plantejament de l'estudi.

S'ha volgut, **en primer lloc**, posar l'accent sobre la **visió de conjunt**, tractant d'abastar la complexitat dels problemes. Més que entretenir-nos a analitzar elements deslligats hem cercat els punts de contacte. També hem fet un esforç per **integrar aportacions diverses** dels autors i també, en algun cas, dels moviments socials que han suscitat plantejaments crítics i propostes de canvi.

La **segona prioritat** ha estat posar un èmfasi especial sobre les propostes. Estem acostumats a veure com la majoria d'estudis consisteixen en un recull de **dades** que contrasten o confirmen **teories** (*empirisme*), o bé en la lectura crítica d'unes **dades**, en funció de **valors** determinats (*criticisme*). Són pocs els autors que s'atreveixen a suggerir noves propostes a partir d'unes **teories** adequades a uns **valors** considerats com a desitjables (*constructivisme*).

Font: Johan Galtung

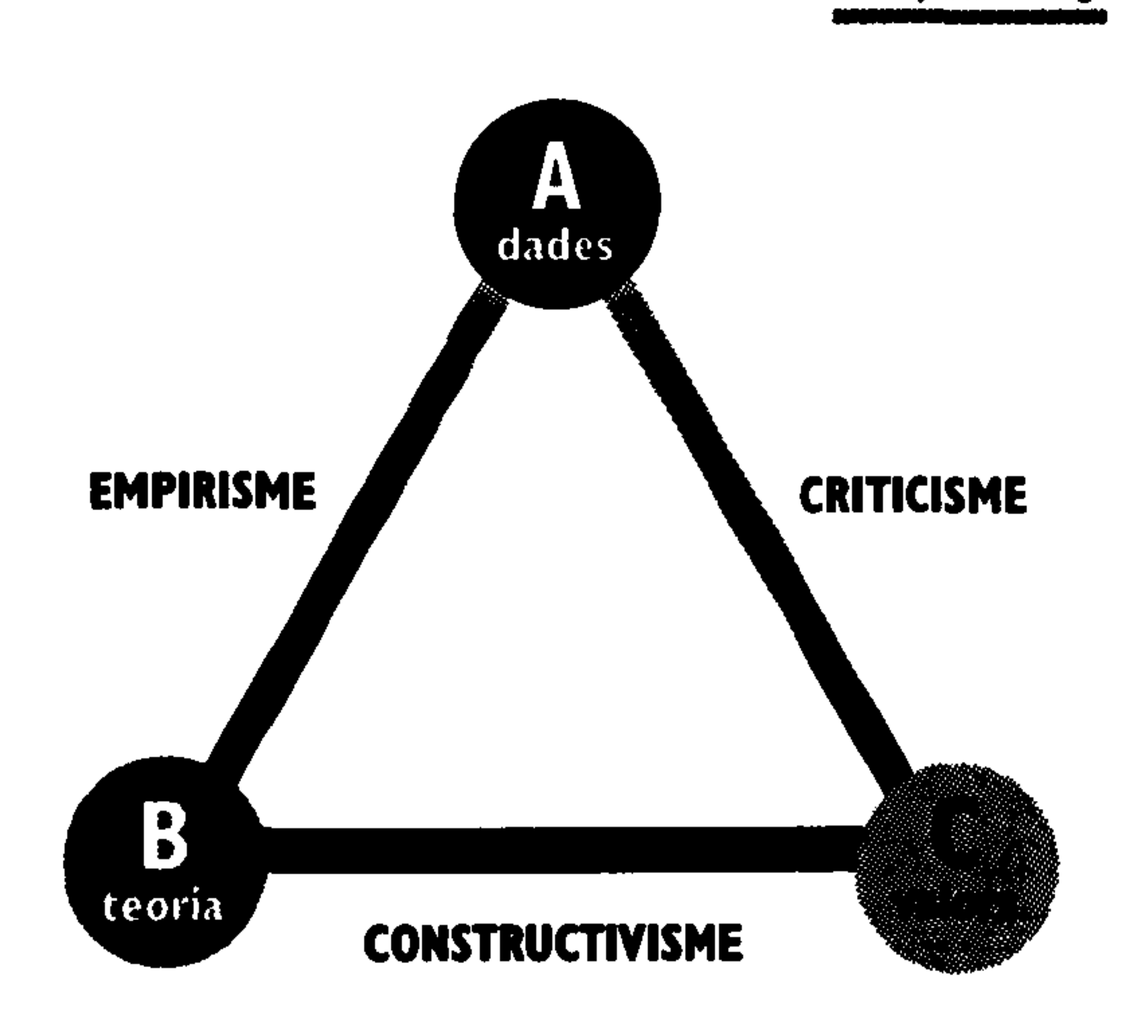

1. Per qui desitgi un aprofundiment, és disponible en català el text complet de l'estudi, que inclou un ampli resum del model proposat per cada autor. La versió reduïda també és disponible en castellà, francès i anglès.

Els autors estudiats formen part d'aquest tercer grup. Gairebé tots es dediquen a concretar els instruments o regles de joc que possibilitarien els canvis que consideren desitjables. Els models estudiats –sense oblidar que el factor polític és determinant– focalitzen la seva atenció en l'àmbit econòmic, tant en els aspectes productius com en els financers.

Hem trobat un important punt de coincidència entre els autors: cap d'ells no planteja la necessitat d'un acord prèvi sobre "l'home nou", d'un canvi generalitzat de consciència, de religió, o d'ideologia com a condició perquè es puguin aplicar les seves propostes. Els ideals es coneixen pels fruits i no pels discursos. Al contrari, tots aposten per uns canvis, que afecten instruments o regles de joc clau per al funcionament del sistema. Canvis capaços d'endegar una transformació destinada a consolidar-se i créixer per dinàmica pròpia. En altres paraules, un element comú entre la majoria d'autors és l'accent posat sobre els **canvis instrumentals**. El seu projecte de transformació en profunditat és despullat de qualsevol retòrica: s'estimen més canvis silenciosos. Les seves són "utopies de baixa intensitat": puntuals, concretes, instrumentades, tècnicament i socialment possibles.

Volem, finalment, donar les gràcies a tots els qui han fet possible aquesta publicació: en primer lloc els autors estudiats, que a més de les idees, ens han ofert la seva disponibilitat a puntualitzar-nos-les; agraïm al Consell d'EcoConcern l'estímul i el suport donat al llarg del procés, així com la dedicació de tots els membre de l'equip de "Contrast". Hem rebut consells valuosos especialment de Xavier Castañer, Carles Comas, Magda Grau i Antoni Monleón.

Sense la generosa contribució d'un grup de col·laboradors que han decidit apostar per aquest projecte, i especialment la de la Fundació Jaume Bofill –a qui es déu també l'edició– tampoc l'escrit hauria vist mai la llum. Gràcies per avançat, també, a tothom qui ens farà arribar suggeriments per continuar fent avançar aquest projecte.

2.
LA TRANSFORMACIÓ DE LES SOCIETATS A FINALS DEL SEGLE XX

Els diagnòstics proposats pels autors que hem analitzat en aquest estudi, es refereixen a diversos moments històrics d'aquest segle, que van des del període d'entreguerres mundials i l'època de la immediata post-guerra, fins als anys vuitanta.

Per mostrar que els esdeveniments dels últims anys no fan altra cosa que confirmar i reforçar gran part dels seus arguments, destacarem, en aquest capítol, algunes de les principals tendències que afecten les societats contemporànies, especialment d'aquells àmbits que considerem més rellevants per actualitzar o completar el diagnòstic dels autors.

2.1. Un únic model econòmic internacional

Les economies occidentals han evolucionat progressivament cap a una economia global. D'una banda, han sorgit els processos d'integració regional especialment a Europa, Nord-Amèrica i Sud-Est asiàtic. Al mateix temps, 34 països d'Amèrica anuncien la seva intenció de crear, per a l'any 2005, el mercat únic més gran del món, amb 850 milions de "consumidors" potencials. S'ha produït també una obertura sense precedents de mercats a nivell mundial entre els tres blocs, així com entre aquests i tercers països.

El mercat més global és, sens dubte, el financer, resultat de la liberalització dels canvis entre divises i de les transaccions de capitals. Gràcies al procés de desregulació i a les noves tecnologies de la informació, s'ha assolit un alt grau d'integració entre les principals places financeres internacionals, que ha facilitat enormes moviments de capitals. Aquests moviments, molts de caràcter especulatiu, representen avui en dia un flux de divises que, segons estimacions prudents, és més de 30 vegades superior al dels pagaments pel comerç de béns i serveis reals a nivell mundial.

En aquest nou entorn, les empreses industrials i comercials –sobretot les grans– consideren tot el món com un camp d'operacions potencial, tant des d'una perspectiva de mercat, de producció o proveïment, com de recerca i

desenvolupament. La localització de les seves activitats seran dictades pels preus relatius de la mà d'obra, o de les primeres matèries, prevalents a cada regió, així com per l'existència d'infraestructures, coneixements o capacitats diferenciades.

S'estableix així una jerarquia d'economies en tres nivells: un primer, que inclou uns quants centres decisionals que dominen la tecnologia, el capital, el màrqueting i la comunicació; un segon, que participa en la producció; i el tercer, que inclou la major part de les economies nacionals, que les va reduint progressivament al rol de purs mercats.

Aquesta evolució és conseqüència de l'expansió dels models liberals neo-capitalistes (i democràtics) arreu del món. El model del socialisme real dels països d'Europa de l'Est, s'ha ensorrat en els anys noranta. De manera semblant, els models de desenvolupament autòcton o d'auto-suficiència –com és el cas d'Índia o de Tanzània–, així com els models fonamentats en la substitució d'importacions –com Brasil o Mèxic– s'han estancat.

L'únic model que regeix els destins de les economies mundials –amb la important excepció de Xina (almenys en part) i d'algun altre país, com Corea del Nord o Cuba– és la forma de capitalisme que van del neo-liberalisme anglo-saxó a la social-democràcia del centre-nord d'Europa.

Les últimes negociacions del GATT (Ronda Uruguai) són un reflex d'aquesta nova realitat de model únic. No tan sols es van firmar els acords que regeixen les relacions econòmiques i comercials per a gairebé tots els països del món, sinó que va conduir a l'establiment de l'Organització Mundial del Comerç, com a afirmació de la supremacia del model únic actual. Els principis i regles de joc de l'economia mundial tindran el seus fonaments en la filosofia d'aquesta nova Organització, juntament amb la del Banc Mundial i el Fons Monetari Internacional.[2]

Milions de persones intenten viure al marge d'aquestes regles de joc gràcies a les formes tradicionals de l'autoabastiment i l'intercanvi, però cada cop són més pressionades pels programes de desenvolupament que destrueixen els sistemes de subsistència de les majories a canvi de fer entrar en el mercat unes minories.

2.2. Acceleració del canvi tecnològic

Paral·lelament s'ha produït un fortíssim desenvolupament tecnològic. Els canvis tecnològics han jugat un paper central en l'evolució de les societats.

L'element diferenciador de la situació actual, tanmateix, és l'acceleració dels canvis tecnològics i la seva enorme força. Des de principis dels anys setanta, estem vivint l'inici d'un nou paradigma fonamentat en la informàtica i les noves

2. S.GEORGE I F. SABELLI en un recent llibre seu "*La religió del crèdit: el Banc Mundial i el seu imperi secular*". Col·lecció Intermón, 1994.

telecomunicacions (telemàtica), la biotecnologia, els nous materials (com els "composites") i les noves fonts d'energia basades en la llum (electro-òptica).

Cadascun d'aquests avenços tecnològics ha suposat un increment de la mecanització i l'automatització. Tanmateix, en l'evolució actual es produeix un important canvi qualitatiu respecte a les que l'han precedit, i això per dos motius:

Primer, **els augments de productivitat aconseguits actualment són molt superiors i desplacen treball directe** en un grau molt alt i ràpid. El traspàs de treball que es va produir al llarg del segle des del sector primari cap al secundari i d'aquest al terciari –a mesura que anava creixent la productivitat– s'ha vist ralentit per l'augment de l'automatització en totes les activitats.

Segon, **l'automatització actual és diferent, ja que permet substituir o complementar no sols el treball físic de les persones, sinó també les seves capacitats mentals**. La substitució en aquests casos de treballadors per màquines pot ser total. Segons els informes prospectius que apareixen darrerament (1994) en diferents àmbits europeus, inclosa l'OCDE,es calcula que, malgrat les previsions de millora de l'economia pels propers anys, es reduirà progressivament el nombre d'empleats en les empreses industrials i de serveis. Estem vivint una etapa de creixement econòmic sense creació –i en molts casos amb disminució– d'ocupació.

A més de les repercussions de la micro-electrònica sobre els processos productius i el treball (veure, entre altres, l'informe del Club de Roma del 1982 "Microelectrònica i societat, per bé o per mal"), s'ha de tenir en compte també l'impacte de la biotecnologia i dels nous materials sobre l'ecologia. Ambdós representen avenços que traspassen uns límits de la natura fins ara infranquejats, en la mesura que l'enginyeria genètica i els processos de laboratori permeten crear espècies vives i materials que no existeixen en la natura. Finalment, les tecnologies electro-òptiques es basen en una font energètica i motriu en principi il·limitada.

Deduïm que ens haurem d'encarar, en un futur proper, a un nou paradigma tecnològic ple d'oportunitats, però també ple de riscos, en termes d'una eventual marginació de segments de la població –i de països– i per les repercussions ecològiques que pot comportar.

2.3. La transformació del treball

La preocupació pel desplaçament i la redefinició del treball, a causa de la difusió de les tecnologies, és prioritària en molts dels escrits estudiats [3].

---

3. Per a altres autors, en canvi, aquesta qüestió no és conseqüència tan directa de la tecnologia, sinó que depèn de molts altres factors que són més dominables políticament amb mesures senzilles, com per exemple: una menor fiscalitat sobre el treball, una major utilització productiva de les bosses especulatives de capitals, una acceleració de la formació professional, etc.

En el món acadèmic, es coincideix a afirmar que estem passant de la societat basada en la producció a la de la informació i dels coneixements [4].

Aquesta transició afecta especialment les persones poc qualificades ja que el treball serà dut a terme principalment per persones creatives i polivalents (i ben remunerades), les quals complementaran el treball realitzat per les màquines.

Davant l'absència d'una innovació social paral·lela a la innovació tecnològica, les societats del Nord estan vivint un creixent procés de dualització en el mercat del treball. Estan sorgint tres mercats laborals: un d'empleats ben preparats –amb uns bons sous i treball fix i protegit–; un altre d'empleats poc qualificats –amb sous efímers, feines temporals i no protegides–; i un tercer i creixent mercat de persones –en situacions il·legals o precàries, sense cap mena de dret–.

Per altra banda, com diria A. Toffler [5] "aquestes tendències fan preveure una economia en la qual la mesura de la riquesa no serà ni el diner, ni el temps de treball, sinó el temps lliure, que s'haurà convertit en quelcom de productiu i creador"...

Òbviament, aquesta llibertat d'escollir i poder desenvolupar el propi projecte personal, i sovint el propi negoci, serà un privilegi exclusiu del primer grup de persones qualificades, si no hi ha un canvi en el sistema de repartir-se el treball i les rendes.

No obstant això, un objectiu del sistema econòmic és garantir que tota la població comparteixi els beneficis dels avenços tecnològics i gaudeixi de les possibilitats que aquests ofereixen per alliberar els treballadors de l'única modalitat tradicional de treball. Aquest és un dels aspectes centrals de la crítica dels autors, que perceben el capitalisme actual com un model ancorat en el passat, incapaç de concebre noves estructures transformadores del treball.

2.4. L'explosió demogràfica

Estem vivint una explosió demogràfica sense precedents en la història humana. Entre 1950 i 1986 la població mundial ha passat de 2.500 a 5.000 milions d'habitants, i es preveu que superi els 7.000 milions l'any 2008.

Un aspecte important en aquest sentit és la situació contraposada i desequilibrada entre països pobres i rics.

Mentre els països superindustrialitzats s'enfronten amb una situació estacionària, amb una piràmide d'edats cada cop més àmplia en els grups d'edat més avançada, en molts dels altres països la població creix amb taxes elevades (que poden

---

4. M.CORBI, *Proyectar la sociedad, Reconvertir la sociedad.* Herder, Barcelona, 1992.

5. A. TOFFLER, a *The third wave.* 1980, Londres, Pan Books (Trad. esp. "La tercera ola". Plaza & Janés, Esplugues de Llobregat)

significar doblar la població en un espai de 25 anys) i amb una proporció molt elevada de gent jove.

Les implicacions d'aquest creixement són múltiples i crítiques. Primer, a mesura que els països es vagin industrialitzant, cal témer l'impacte que pot tenir sobre l'ecologia, si no s'imposen mesures estrictes en els processos de producció i consum. Des de diferents àmbits s'ha assenyalat que uns nivells de consum semblants als del Nord, serien insostenibles des del punt de vista ecològic. El consum –destrucció de recursos– mitjà dels habitants del Nord és més de 20 vegades la mitjana dels del Sud. Cal tenir a més en compte, que els països del Nord ja estan suportant, en molts casos, una major densitat de població amb major pressió sobre el medi ambient.

En segon lloc, els recursos necessaris per a la creació d'ocupació i la formació de capital, de manera que es puguin implantar les nostres pautes de consum, semblen del tot inassolibles per a la majoria d'aquests països.

En tercer lloc, observem ja ara una marginació creixent de la població jove en els països del Sud, que condueix a unes desesperades migracions cap a països més pròspers, així com el sorgiment de moviment polítics extrems [6]. Una marginació així no pot fer altra cosa que accentuar-se en un sistema de mercat global, on dominen els coneixements i la formació, que en moltes d'aquestes regions estan fora de l'abast de la majoria de la població.

Finalment, ens encarem amb el problema de com salvar "l'estat del benestar" que han construït les social-democràcies, en un marc en què una quantitat cada vegada menor de persones estan cotitzant els impostos que han de mantenir a una creixent població de jubilats, estudiants o aturats. En aquest context demogràfic és potser on resulten més clars els límits de l'actual mercat de treball i distribució dels ingressos. Fer creure que l'actual sistema és viable i pot ser universalitzable és una quimera perillosíssima.

2.5. El cercle viciós de la competitivitat i del creixement arriba a la seva màxima expressió

En aquest marc canviant d'economia oberta i difusió ràpida de les noves tecnologies, malgrat s'intensifiqui la competència a nivell nacional i internacional, també s'accentua la concentració empresarial mitjançant fusions i adquisicions, o aliances i acords a nivell mundial. El "leit-motiv" és: competitivitat [7]. Vivim més que mai una disjuntiva del creixement en el sistema capitalista.

6. Seria difícil d'entendre l'arrelament del fonamentalisme entre els joves d'Algèria, per exemple, si no hi hagués una taxa d'atur superior a un 50% per a aquest sector de població.

7. En l'àmbit de les Escoles de Negocis (management), un dels llibres de text més utilitzats en Direcció de Producció ofereix la següent definició: "Competitivitat es refereix a la posició

D'una banda, s'accentua la violència de la competència, però d'una altra –i com a resultat de l'esmentat procés de concentració– va creixent la dimensió dels competidors, que necessiten conquerir mercats cada cop més grans, i aplicar noves tecnologies per obtenir més beneficis. De forma complementària, es reforcen les xarxes i els càrtels entre empreses, per fer front al risc creixent i a la incertesa que comporta aquest marc canviant.

És a dir, cada vegada hi ha una més gran competència entre agents que al mateix temps cooperen i concentren un major poder econòmic. Agents, a més, que són gairebé tots originaris d'uns quants països, on es generen els nous coneixements, fonament del sistema capitalista actual.

En aquest context, els governs juguen un paper menor, davant els veritables motors de l'economia que són les grans empreses. En absència d'un govern supra-nacional, el marge d'actuació dels governs nacionals per mitjà de les seves polítiques econòmiques es veu fortament disminuït, en primer lloc per l'escàs control que poden exercir sobre les operacions de les empreses que operen internacionalment o globalment, i en segon lloc, per la carrera competitiva en la qual estan embarcats amb altres països. En l'"Era de la Interdependència Global" l'economia capitalista segueix la seva pròpia lògica, com a sistema que supera en gran part l'actuació dels governs nacionals. Les "**demo**cràcies nacionals" queden depassades per les "**pluto**cràcies transnacionals [8]".

Tanmateix, els governs nacionals segueixen orientant les seves polítiques locals cap a l'estímul del creixement continu, amb la il·lusió d'assegurar l'ocupació interna i de generar els ingressos necessaris per absorbir la producció de les empreses. Dins d'aquesta dinàmica, es creu que el més important és créixer per a obrir, així, noves perspectives d'inversió, que, al seu torn generin altre cop més producció i es mantingui l'ocupació.

Arribem així, a finals del segle XX, a la paradoxa en què s'intensifica una competitivitat aferrissada juntament amb un creixement desequilibrador i marginador.

---

relativa d'una empresa en el mercat. Es tracta de guanyar. Un combat de boxa seria un exemple de competència. Qui obté més punts o aconsegueix mantenir-se dempeus fins al final del combat, guanya." (V. R. CHASE I N. AGUILANO, "*Dirección i Administración de la Producción i de las Operaciones*". Adison - Wesley Iberoamericana (1994). Definida així, la competitivitat és un joc de suma zero.

8. (**pluto**-cràcies=poder del **diner**)

3.
L'ECONOMIA FINANCERA, PRINCIPAL ELEMENT DISTORSIONADOR DE L'ECONOMIA.

El principal element de diagnosi comú que es desprèn de l'opinió dels autors, és que l'expansió descontrolada de l'**economia financera** representa el factor de desequilibri més important de tot el sistema, en la mesura que ha oblidat la seva funció de servei a l'**economia productiva**, i li està dictant unes regles de joc que en perjudiquen el bon funcionament. Aquest divorci de l'economia financera aguditza les altres disfuncions que el sistema productiu presenta en relació tant amb el **marc ecològic** com amb l'**economia subterrània**.

La dimensió planetària dels mercats financers i el seu funcionament global augmenten la gravetat de la situació, ja que els permet d'actuar per sobre dels governs locals, i determina una impotència del poder polític a l'hora d'actuar com a regulador d'aquests desequilibris. També accentua la tendència a involucrar els poders polítics en complicitats d'interessos amb el poder financer.

Davant aquestes consideracions, els autors aporten raons diverses per desmitificar la imatge del mercat com a solució universal dels problemes econòmics.

3.1. Desmitificar el mercat

La necessitat de revisar el camp d'aplicació del mercat, ve de reconèixer l'existència de tres realitats, en les quals l'aplicació d'aquest mecanisme té efectes distorsionadors. Segons la majoria dels autors, i amb una coincidència de criteris –tàcita o explícita– realment notable, aquestes realitats que mereixen un tractament no mercantil, són **la Natura, la Persona i el Diner**.

Aquestes tres realitats són **mercaderies falses o dubtoses,** ja que no han estat realment "produïdes", o bé són irreproduïbles, o bé tenen un estatut purament simbòlic, que no s'hauria de sotmetre a mercadeig. Els mercats que generen són, en conseqüència, uns falsos mercats, on l'oferta és limitada, controlada, i fins i tot, en algun cas, manipulada.

Mentre tenim una tradició de pensament sobre els riscos i els efectes distorsionadors que deriven del mercantilitzar la Natura i la Persona, la reflexió sobre el **diner** com a falsa mercaderia és, en canvi, una aportació més específica dels autors aquí

estudiats, sobre la qual encara a penes hi ha literatura i moviments de denúncia explícita. És per aquest motiu que serà l'aspecte que tractarem amb més profunditat. Abans però, cal fer esment de dues circumstàncies recents que condicionen de manera decisiva la disfunció financera, tal com es presenta avui.

El primer element és l'**abstracció de la moneda**. Des que el primer conflicte mundial va marcar la fi de la convertibilitat del paper-moneda en or, la moneda ha anat perdent tot valor intrínsec i tota referència directa a un bé material que li fes de patró. La moneda és, cada cop més, un pur símbol comptable, un reconeixement de deute, el valor del qual és en àmplia mesura fiduciari (acceptat per confiança), ja que es recolza en part sobre la capacitat productiva de la nació emissora, i en part sobre les expectatives dels agents econòmics. La revolució informàtica i telemàtica, en donar a la moneda un nou suport electrònic, totalment intangible, reafirma la seva clara dimensió de símbol i de sistema d'informació.

La revolució informàtica és la segona circumstància que ha incidit sobre el sistema financer, provocant la seva globalització (com s'ha indicat en el capítol anterior). Els símbols monetaris i financers circulen avui les 24 hores del dia, a gran velocitat i en quantitats desorbitades a través de les xarxes telemàtiques del sistema financer global, perdent la seva vinculació –al menys a curt termini– amb els processos de creació de riquesa. Aquest divorci, afavorit per la mobilitat i la inestabilitat de la moneda-símbol, arriba avui a un grau inimaginable [9].

3.2. Les claus de la disfunció financera

Prèviament a expressar les 4 claus de la disfunció financera, fem un repàs de les funcions que el sistema financer hauria d'acomplir:

• en primer lloc, l'exigència de sotmetre's a l'imperatiu econòmic d'equilibri entre inversió, producció i consum.

• en segon lloc, se li demana d'afavorir la creació de riquesa, recollint estalvi i canalitzant-lo cap a la inversió productiva.

• en tercer lloc, se'l responsabilitza que es compleixin les tradicionals funcions atorgades als instruments monetaris: a) reserva de valor; b) unitat de compte; c) mitjà d'intercanvi. Es podria afegir una nova funció (d) –que constitueix una de les aportacions del nostre estudi– que és el fet de ser un vehicle d'informació de la realitat econòmica.

Els autors estudiats ens ofereixen quatre claus de lectura fonamentals per explicar la disfuncionalitat del sistema financer.

---

9. Com s'ha comentat abans, la proporció de dòlars que es mouen per intercanvis reals i per fluxos financers és, com a mínim, d'u a trenta.

3.2.1. PRIMERA CLAU:
Una sola moneda no pot fer funcions diferents

S'està assignant a una mateixa moneda dues finalitats contradictòries: la primera, de facilitar els intercanvis (destinada a fluxos), i l'altra, la de ser reserva de valor (destinada a estocs).

En altres paraules, i segons argumenta Casals [10], s'està donant una solució perversa al problema de materialitzar l'estalvi: en comptes de mantenir la col·locació inversora en el sistema productiu –que garanteix a mitjà termini el valor de l'estalvi, gràcies a les plusvàlues generades en la creació de riquesa– el sistema financer ha optat per col·locar les seves liquiditats en "valors refugi". D'aquests, els més importants són la terra, especialment urbana (mercat immobiliari) i els diversos actius (quasi-diners) que es compren i venen en el mercat de valors i de capitals.

La mercantilització de "productes no produïts" determina l'existència en el cicle econòmic d'unes rendes no guanyades, en la mesura que no donen com a contrapartida una millora real de béns o serveis. El sistema financer està construït així sobre falsos mercats, en què l'oferta està seriosament alterada, com passa quan:

- l'oferta és limitada, com en el cas de la terra i dels solars urbans;
- l'oferta és controlada i restringida, com passa en l'emissió de diner fiduciari, que malgrat la seva gran varietat de formes (títols, bons, pagarés, actius...) depèn de les decisions d'un grup restringit d'actors econòmics;
- l'oferta és manipulada, com esdevé amb la creació de diners a través del crèdit, de què parlarem més endavant.

Si la col·locació especulativa en el sistema financer està fent competència deslleial a la col·locació inversora en el sistema productiu, això depèn en gran mesura del marc legal i fiscal vigent, que estableix unes polítiques que fan molt més atractiva la primera que la segona.

La **política fiscal** n'és un primer exemple en la mesura que està gravant les rendes actives (és a dir, "guanyades", amb creació de riquesa), i desgravant moltes de les rendes passives ("no guanyades", sense creació de riquesa). Per a Allais, la pressió sobre les rendes salarials o els beneficis empresarials, contrasten amb les facilitats de què gaudeixen les col·locacions immobiliàries o financeres.

La **política financera** és l'altre engranatge del mateix mecanisme. El manteniment d'una taxa d'interès artificialment alta –començant per l'emissió de deute públic– juga un paper clau en aquest procés. Amb la finalitat d'atreure capitals, s'està oferint una rendibilitat financera superior a la rendibilitat que raonablement poden garantir les inversions productives. L'encariment del diner penalitza qui vol invertir per

10. Anirem citant els autors estudiats pels seus cognoms. A final de l'escrit, es pot trobar un extracte de la seva aportació, i unes breus notes biogràfiques.

mantenir eficaç la seva activitat productiva, o els qui paguen amb anys de treball els crèdits rebuts per adquirir l'habitatge o per dedicar-se a estudiar.

Una política financera semblant, que promociona la fertilitat del diner per sobre de l'activitat productiva, endegant una espiral d'endeutament perversa, obté com a resultat dilapidar progressivament el teixit econòmic local, i els recursos i la riquesa dels països que la practiquen. L'espiral d'endeutament ha assolit unes conseqüències especialment greus quan afecta les regions més endarrerides en l'acumulació de capitals i tecnologies. La divisió nord/sud del món és marcada, en àmplia mesura, per aquest domini exercit mitjançant les finances.

3.2.2. SEGONA CLAU:
La creació descontrolada de poder de compra accentua els desequilibris

La dimensió internacional de l'economia financera no fa altra cosa que accentuar la competència per atreure capitals, i afavoreix la manca d'una normativa eficaç que reguli el mercat bursàtil i el de divises, així com l'actuació dels bancs i de les entitats financeres. La manca d'una normativa financera que pugui controlar el mecanisme del crèdit, és la tercera política que afavoreix la col·locació especulativa per sobre la col·locació inversora.

Segons explica Allais, l'actual normativa financera permet al bancs concedir crèdits sobre quantitats de diner de les quals, en principi, no disposen. Això es pot donar bàsicament en dues formes: la primera, concedint crèdits a llarg o mitjà termini a partir de dipòsits a termini inferior (o a la vista); la segona, a través d'un joc d'escriptures, en què el banc presta al client un diner comptable, que abans no existia, i que s'origina gràcies a un intercanvi de promeses de pagament: la promesa del banc a la vista contra la promesa del prestatari de pagar a termini.

D'aquesta forma, els bancs i les altres entitats bancàries generen una massa monetària ingent, a la qual correspon un poder de compra creat del no-res, en quant no té contrapartida amb cap servei prestat a la col·lectivitat. La creació de diner a través dels mecanismes del crèdit, i els falsos drets que aquest procés engendra, representen la font més ingent de rendes no guanyades, que Allais compara sense embuts a l'activitat d'uns fabricants de moneda falsa –però legals!.

El pitjor del cas, és que aquests mitjans de pagament creats del no-res serveixen en gran mesura per a finançar l'activitat especulativa en els mercats borsaris. Aquest factor, juntament amb la cotització contínua dels valors, alimenta una inestabilitat potencial permanent que afavoreix la manipulació dels mercats. L'espiral creixent del mercat secundari, on es generen i s'intercanvien valors ficticis, corresponents a deutes recolzats sobre deutes que recolzen sobre altres deutes, n'és el resultat final. La circulació incansable i accelerada de bombolles gegantines de liquiditat electrònica transforma el sistema financer en una "economia casino", on les decisions dels agents econòmics en gran part ja no estan vinculades al sistema productiu.

No hi ha dubte que allà on hi ha una apropiació de rendes "no guanyades", trobem, també, una espoliació de rendes guanyades, que surten de les butxaques de tots els qui, amb el propi treball, paguen els alts interessos financers, l'augment del cost de la vida, la depreciació de diner, etc. Aquesta apropiació de rendes no guanyades es tradueix també en una substracció de recursos vitals a l'economia productiva, la qual cosa fa disminuir alhora l'oferta i la demanda: frena la producció, genera atur, redueix el consum i augmenta la inflació. Un cicle viciós que, portat a l'extrem, pot conduir a conflictes bèl·lics, com ha demostrat la història.

En tot cas, aquest ordre de coses estimula la cultura del guany fàcil, amb tots els subproductes que alimenten l'**economia subterrània**: evasions, opacitat fiscal, tràfics de tota mena, corrupció, blanqueig, etc.

3.2.3. TERCERA CLAU:
Els instruments monetaris no afavoreixen la informació i la transparència

No s'està donant suficient importància a la funció informativa de l'instrument monetari.

Aquesta reflexió, que és una aportació específica de Chalaux, ens invita a considerar les característiques informatives del mitjà de pagament com un element clau de tot el sistema social (i no solament de l'econòmic). La informació sobre **el qui** i **el què** de les transaccions econòmiques és el factor que –segons l'autor– possibilita, o no, el respecte de les regles de joc, a nivell micro-econòmic, així com la gestió racional i equilibrada de les magnituds macroeconòmiques.

En el vessant microeconòmic, això vol dir que quan l'instrument monetari compleix la funció de mitjà d'intercanvi sense, però, oferir cap informació sobre l'ús que s'ha fet d'ell, tenim servit un instrument poderós per saltar-se les lleis i practicar el joc brut. Una moneda anònima, desinformativa, que circula sense deixar rastre, deixa camp lliure a la corrupció i la il.legalitat (frau, evasió fiscal, economia submergida...) i al domini dels poders fàctics, que desvirtuen l'estat de dret i distorsionen les regles del joc democràtic. En una paraula, la irresponsabilitat guanya terreny tant en l'àmbit econòmic com en el social i polític.

En el vessant macroeconòmic, la deficiència informativa de l'instrument monetari porta, en darrer terme, a un desconeixement d'importants fluxos econòmics, i obliga les autoritats, així com els actors econòmics, a manejar indicadors i magnituds aproximades o estimades. L'existència d'una moneda anònima ens priva dels coneixements per a dues operacions fonamentals: la **contrastació de qualsevol teoria** (i política) econòmica, i la **capacitat de crear moneda** per equilibrar el sistema econòmic segons un criteri més objectiu. Aquesta informació perfeccionaria la que ara utilitza l'autoritat econòmica.

D'altra banda, l'evolució tecnològica en informàtica, telemàtica i micro-electrònica ens ha posat a la disposició les targetes, un nou suport electrònic per als instruments monetaris, en fase avançada d'implantació, que possibilitarien incloure més

elements informatius en els mitjans de pagament. Tal informació actuaria, si fos correctament utilitzada, com a element clarificador del sistema.

3.2.4. QUARTA CLAU:
Manca el reconeixement del valor comunitari dels capitals

Els drets de propietat sobre els béns de capital han d'anar acompanyats d'uns deures corresponents.

L'especificitat dels capitals és estar vinculats a la permanència. Són fruit d'una acumulació històrica i el seu destí és projectar cap al futur el mateix procés de creació de riquesa. El fet que siguin imprescindibles per al desenvolupament i la continuïtat del sistema econòmic, és la primera raó per la qual caldria que aquests béns estiguessin sota una vigilància col·lectiva, que vetllés sobre els seu ús adequat. Però hi ha altres dues raons per les quals seria convenient tractar determinats capitals com a patrimoni de la comunitat, encara que el seu ús fos particular.

Una **primera raó**, afecta els recursos naturals i és suggerida especialment per Colom, qui es refereix a la constatació que tot **Capital** deriva de l'acumulació en el temps de **Natura i Treball**. L'ecologia ens està fent comprensible el criteri que veu en la Natura el patrimoni comú que tots els humans vius comparteixen amb les generacions futures. Això, planteja la necessitat de gestionar la Natura amb uns criteris que no es redueixen al mercat. El sistema ecològic és la condició de tota activitat econòmica. Un imperatiu econòmic és, doncs, preservar els capitals –en la mesura del que sigui possible– de la seva tendència al desgast.

La **segona raó**, afecta el patrimoni històric i ens l'aporta Chalaux, qui subratlla el paper que juguen els **coneixements** i la **invenció tecnològica** en el procés d'acumulació de capital. També en aquest cas, veiem com cada nou invent, cada eina, cada tecnologia, cada màquina, es recolza sobre un llarg procés històric d'acumulació del saber. Però, com ens suggereix l'autor, part d'aquest valor afegit deriva del que anomena "el treball dels morts" – els coneixements i els invents que han passat a formar part del patrimoni comú de la humanitat.

Aquests dos arguments ens conviden a replantejar el concepte de propietat sobre importants béns de capital segons la fórmula "propietat nua o usdefruit" amb el conjunt de drets-deures que aquesta figura jurídica comporta.

Casals també coincideix amb aquesta perspectiva, precisant que la preferència per la nua propietat comunitària hauria de quedar limitada als capitals no reproduïbles: essencialment els recursos naturals limitats, el patrimoni històric irreproduïble i l'emissió restringida d'actius financers i monetaris. Pel que fa als capitals reproduïbles –que són la majoria dels béns duradors i dels mitjans de producció– llur facultat de poder ser sempre augmentats pel treball humà i llur subjecció a l'amortiment, els confereix una preferència per la propietat privada (personal).

4.
CAP A UN SISTEMA D'ECONOMIA EQUILIBRADA I BENESTAR COMPARTIT

El pensament social sempre va endarrerit respecte als canvis en les forces econòmiques i tecnològiques. Aquest esbiaixament es tradueix en un procés molt lent d'innovació social, per fer front a les noves realitats. El pas del diagnòstic o de la crítica a les propostes, i més endavant a l'acció, és difícil i demana un esforç concertat, no exempt de conflictes.

Els diferents autors de les aportacions recollides es caracteritzen per no haver-se quedat en la fase de diagnòstic i per haver-se arriscat a fer propostes d'objectius i de dispositius concrets de canvi. Tot i així, abans d'entrar a exposar aquestes concrecions –cosa que farem al capítol 5– pot ser convenient destacar alguns elements relativament comuns que ajuden a situar el ventall d'enfocaments plantejats –a voltes propers a voltes allunyats–, als quals no corresponen uns dispositius únics (sinó que són fruit de la combinació de diverses mesures), o bé són enfocaments que es destil·len dels autors, però dels quals no hem sabut trobar propostes operatives.

En general, els autors consideren que cal assolir l'equilibri entre inversió, producció i consum en un marc de benestar compartit. Creuen, que els membres de la societat són persones participatives i solidàries (amb un destí comú), alhora que individualitats creatives, amb els seus propis interessos i projectes personals, que necessiten desenvolupar. Volen afavorir la convivència en un marc de llibertat personal. No es creu que el canvi es pugui fer per la submissió cega a lleis o a normes ideològiques. El valor fonamental és la convicció i la voluntarietat. Tanmateix consideren que els canvis instrumentals afavoreixen els canvis d'actituds i de valors, que sempre són més lents i que no es poden imposar per la força.

4.1. Disposar de nous indicadors del benestar

Per valorar i mesurar l'evolució del benestar de la població cal utilitzar mètodes de comptabilitat nacional diferents dels que s'apliquen actualment.

El sistema de mesura del Producte Interior Brut, per exemple, no inclou l'agricultura de subsistència, ni el voluntariat, ni el treball domèstic, ni el troc, ni un conjunt

d'activitats que arriben a representar la meitat de l'economia dels països industrialitzats. I en canvi es compten com a Producció activitats que són destrucció –consumir petroli– o que intenten corregir la destrucció del medi ambient... Sobretot, no es valora adequadament el benestar humà quan aquest no es pot quantificar mercantilment [11].

El problema de base radica en el fet que el PIB és un mesurador de producció, mentre el benestar econòmic és una qüestió de medició de quantitat i qualitat de "consum" –i no sols de consum material.

4.2. Distingir les diferents "economies"

La riquesa d'aportacions dels autors ha posat de relleu la complexitat de factors que juguen en la realitat econòmica. La diversitat d'accents ens han portat a reconèixer diferents nivells que s'han de tenir en compte quan ens referim a l'economia.

Per expressar-ho d'una forma gràfica ens hem permès d'adaptar l'esquema de Hazel Henderson [12] en el qual representa el sistema productiu en forma d'un pastís de tres pisos, amb farciment interior i recobriment extern.

Tot el sistema es recolza sobre el primer pis: la "mare natura", que proporciona la base de recursos i condicions de vida, absorbeix la contaminació i recicla subproductes (quan no excedeixen els límits de tolerància). Aquí es concentra bona part de les externalitats[13] que el PIB no comptabilitza. La dimensió ecològica de la realitat s'ha de reconèixer com el marc bàsic necessari de tota activitat i reflexió econòmica (encara que, entre els economistes, aquest no deixi de ser un plantejament minoritari). S'està fent més clara la consciència que la Natura no sols significa recursos, espai físic i primeres matèries, sinó també uns delicats equilibris vitals, un insubstituïble patrimoni de diversitat genètica, etc. Protegir aquests fràgils i essencials mecanismes de la vida és una de les prioritats que també l'economia ha de tenir en compte.

---

11. Han aparegut en els últims anys una multiplicitat de nous indicadors que suposen un avanç significatiu respecte del que s'ha esmentat. Un dels que han tingut més acceptació en l'àmbit internacional és l'índex publicat en 1990 pel Programa de les Nacions Unides per el Desenvolupament, anomenat Índex de Desenvolupament Humà (IDH). Un altre és l'Índex de Benestar Econòmic Sostenible (desenvolupat per la New Economics Foundation, de Londres) i que s'ha aplicat a diversos països industrialitzats, demostrant que, en tots ells, s'ha produït, des dels anys vuitanta, un descens del benestar –segons l'índex– paral·lel a un increment real per càpita del PIB. Per més detall, veure H. DALY, J. COBB, *For the Common Good*. 1990, Green Print.

12. HAZEL HENDERSON, *Paradigms in progress: life beyond economics*, Knowledge Systems, Inc., 1992

13. Externalitat: beneficis o perjudicis que encara no tenen una valoració crematística. Es parla d'"externalitats" per descriure els efectes externs al mercat, no valorats als preus. Les contaminacions, per exemple. En aquest cas són els moviments que lluiten per la salut dels ciutadans els que han obligat a internalitzar les externalitats amb les seves protestes.

Així, l'**economia ecològica** cerca com tenir en compte el mitjà i llarg termini i com comptabilitzar les externalitats:

- replantejant els processos productius (canvi en tecnologies, materials, fonts energètiques...),
- aplicant taxes verdes d'extracció, ús, de contaminació... que internalitzin els costos mediambientals i conscienciant els ciutadans i les empreses sobre les pautes de consum (tradicionals o induïdes).

Al damunt d'aquest primer pis trobem un ampli sector d'**economia informal**: agricultura de subsistència, producció d'ús propi, bricolatge, treball domèstic, cura de la llar, assistència a vells, infants i altres persones necessitades, voluntariat, ajuda mútua, regals i intercanvis [14]...

Així, de l'economia informal-comunitària, que *no és ni remunerada ni comptabilitzada*, s'ha de trobar la forma de "valorar" socialment tota la feina que les persones fan sense obtenir-ne una remuneració monetària:

- en tant que voluntària (associacionisme),
- o no mercantil (auto-subsistència, reciprocitat, serveis socials,..),
- o reproductiva (feines de la llar, funcions reproductives de les dones,..).

En termes absoluts, veiem així que la primera mitja part del pastís, és a dir el 50% de la riquesa productiva real, correspon a activitats que no es comptabilitzen en el PIB, i van a càrrec de l'altruisme humà i dels costos ambientals no pagats i traspassats a les generacions futures.

Entre la part comptabilitzada i la no-comptabilitzada del pastís, trobem el farciment, constituït per l'**economia subterrània** que es basa en la impunitat que dóna fer les transaccions en efectiu (en moneda anònima). L'economia submergida i tota mena d'activitats delictives que poden significar un 15% del PIB.

Així l'economia subterrània *remunerada però no comptabilitzada* inclou:

- la "submergida" (treball "negre", frau fiscal)
- i la "delictiva" (evasió divises, tràfics clandestins d'armes, de drogues, de persones, d'òrgans; finançaments ocults, estafes, robatoris, xantatges, etc.).

Sobre els dos pisos no monetitzats i no comptabilitzats es recolza el pis monetitzat i comptabilitzat de l'activitat productiva, que es recull per tant en el Producte Interior Brut. Aquest tercer pis se'l reparteixen en parts aproximadament iguals el sector públic (defensa, governs locals i estatal, infraestructures i serveis públics, empreses

---

14. Segons estudis sociològics recents (Nicholls & Dyson, The informal economy), en què s'han comptabilitzat hores productives treballades, es pot demostrar que fins i tot en països com França, Suècia, Canadà o Gran Bretanya, la meitat de tot el treball productiu no és remunerat amb una contrapartida monetària.

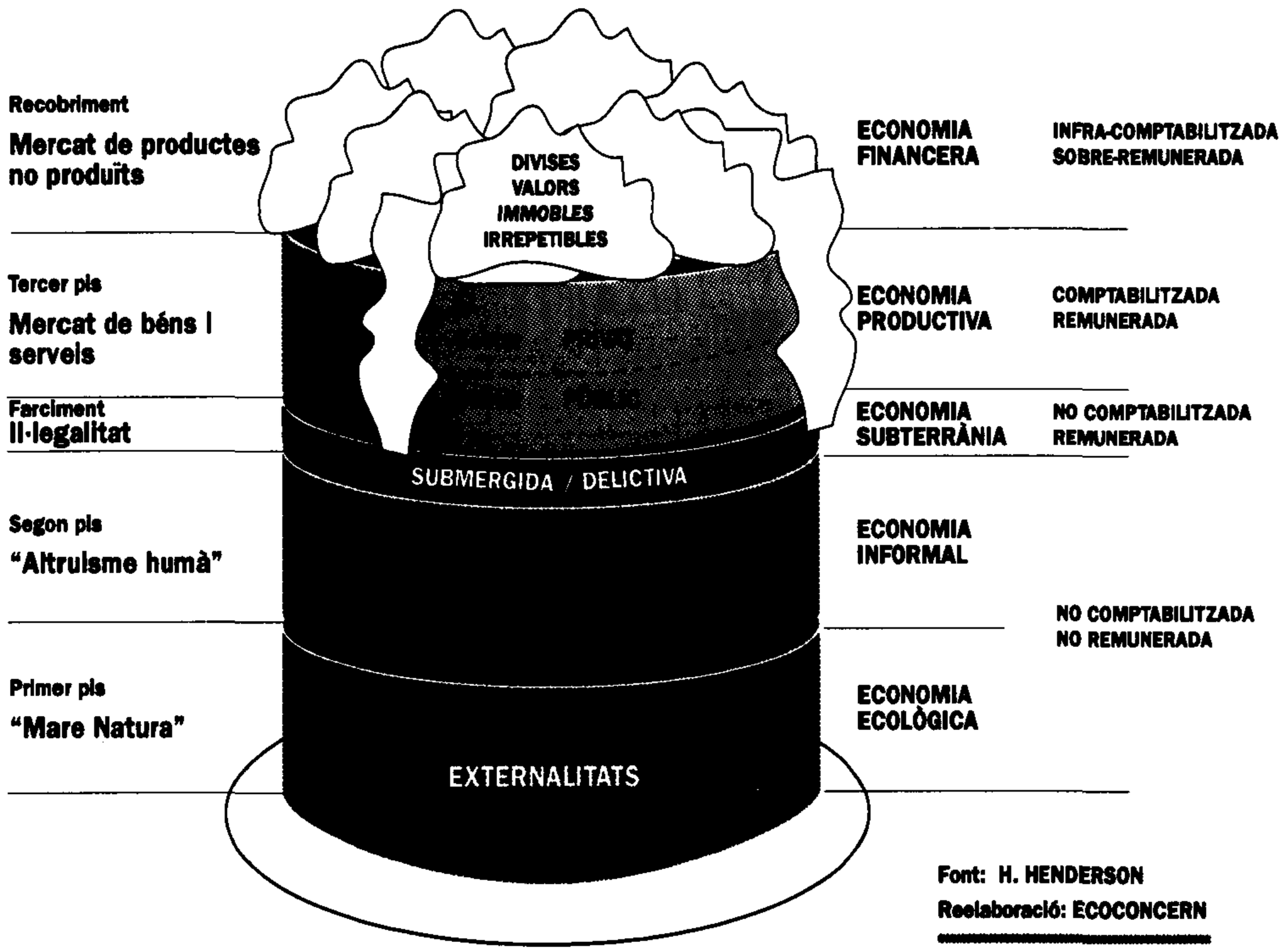

nacionalitzades o mixtes) i el sector privat. En altres paraules, el sector privat mercantilitzat representa tan sols un 20% del valor total del pastís econòmic.

A més, aquesta economia *remunerada i comptabilitzada*, (que inclou el conjunt d'activitats de producció/distribució/consum), comptabilitza moltes operacions que s'haurien de restar (perquè són destrucció) en lloc de sumar-les com a producció.

Finalment, la part superior del pastís té un recobriment –una bombolla financera– format per les transaccions financeres que es donen en el conjunt del sistema.

L'economia financera, *sobreremunerada i parcialment no comptabilitzada*, comprèn, doncs, aquells mercats en què es compren i venen "productes" que en veritat no han estat produïts (o bé que són de producció molt antiga i no repetible):

- els mercats de divises i de valors (on es compren i venen símbols monetaris, en totes les seves diverses i múltiples formes),
- el mercat immobiliari (terra, immobles, explotacions...)
- el mercat d'irrepetibles (materials preciosos, obres d'art, etc).

4.3. Des de l'economia de mercats cap a nous enfocaments

Els autors no plantegen un retorn a criteris de planificació centralitzada, però tampoc no aposten per una desregulació generalitzada del mercat. Més aviat, tenen diferents maneres de concebre el mercat, que poden ser aplegades segons tres objectius:

1. Millorar l'economia de mercats.

2. Fer complementària una economia de mercats amb àrees desmercantilitzades.

3. Apostar per una economia desmercantilitzada (distributiva).

4.3.1. Millorar l'economia de mercats

Alguns consideren que l'economia de mercats -no es pot parlar d'un sol mercat- és la menys dolenta de les possibles, però que s'han de corregir les disfuncions que impedeixen complir la seva missió, de creació de riquesa i benestar.

Les disfuncions s'han de corregir bàsicament en dos àmbits:

• **el financer**, on s'origina la majoria de rendes no guanyades.

Es proposen correccions del sistema bancari, creditici i borsari, per impossibilitar formes d'enriquiment sense una corresponent millora de béns i serveis. Tant la política que regula el tipus d'interès, com el marc fiscal i financer es conformarien per tal que l'estalvi no tingués incentius per a col·locacions especulatives. Tota la política monetària se centraria en el manteniment d'unes condicions d'estabilitat macroeconòmica i monetària, amb inflació limitada i mecanismes compensatoris de la pèrdua de poder de compra.

• **el laboral**, on es produeix riquesa i es reparteixen la majoria de rendes.

Cal eliminar els obstacles ficticis a l'establiment d'una reciprocitat lliure i voluntària entre els agents econòmics. A fi que la contractació laboral pugui ser lliure i voluntària per a les dues parts, fa falta que ningú no es trobi obligat a acceptar condicions injustes a causa d'un estat de necessitat. La percepció d'una renda universal mínima permet trencar el "pacte de la fam" i afavorir la creació d'ocupació (i per tant riquesa), a més d'obrir camí a noves formes d'associació laboral.

4.3.2. Fer complementària una economia de mercats amb àrees desmercantilitzades

Es presenten diferents enfocaments.

• En general, es considera que les "falses mercaderies" –i molt especialment la Natura i el Diner– haurien de ser gestionades a través de criteris i de mecanismes no mercantils.

• En el cas del Treball, s'estableixen diversos estatuts d'activitats, que generalment inclouen tres nivells: el mercantil (normal de mercat), el comunitari [15] (serveis o producció comunitària, ni pública ni privada) i el mixt (empreses artesanals/personals o serveis comunitaris que participen en el mercat). Les decisions relatives a què s'ha de produir, així com les relacions laborals, varien d'un estatut a l'altre.

L'objectiu és aprofitar l'eficàcia dels mecanismes de mercat per a la producció corrent mercantil, i alhora assegurar la provisió de serveis i productes comunitaris, sense sotmetre'ls a la dinàmica mercantil.

• Un altre enfocament és el que accepta les regles de l'oferta i la demanda del mercat, però que determina que les decisions sobre el què i el com produir es prenguin democràticament en les unitats productives, seguint els mecanismes d'"autogestió dels treballadors propietaris de l'empresa".

4.3.3. Apostar per una economia desmercantilitzada (distributiva)

Finalment, es concep un model desmercantilitzat en què la determinació de les necessitats, i per tant de la producció, és el resultat d'un consens comunitari, on s'ajunten els projectes institucionals o socials amb els projectes personals. En aquest sistema l'equilibri entre l'oferta i la demanda està en principi garantit, gràcies a la correcció dels plans de producció en cada cicle de consum, i gràcies al fet d'evitar les fuites d'estalvi cap a activitats no productives.

Per a l'economia distributiva el procés de decisió és de baix cap a dalt, així que les decisions es van canalitzant gradualment pels diferents nivells, en funció de la complexitat de l'activitat en qüestió. Per alguns projectes les decisions es mantenen a nivell d'un grup de persones, mentre que en el cas d'altres projectes –que per la seva complexitat demanen la participació de molts grups, o bé comporten externalitats que afecten altres estaments de la societat– les decisions pugen cap a nivells superiors. L'últim esglaó és l'Estat, que actua com a àrbitre o coordinador (no planificador) dels grans projectes, i gestor dels impostos i de les rendes a repartir.

---

15. Diversos autors parlen de propietats, iniciatives, estatuts... "comunitaris" o "col·lectius" per referir-se a un "espai" que no és ni privat individual ni públic estatal. Aquesta és una línia que cal estudiar més a fons per veure'n l'operativitat ja que molts dels problemes plantejats tenen la seva arrel en el fet que sempre estan subjectes o a la "raó d'estat" o a la "raó de mercat". Hem vist algunes propostes de com articular una "raó comunitària" que faci de contrapès a les altres dues. Però cal veure com evitar que al final es confongui amb una o l'altra. Chalaux, en aquest sentit, proposa un "estatut comunitari" que ofereixi serveis gratuïts finançats públicament però autogestionats privadament amb transparència comptable.

En l'economia distributiva de Duboin, per exemple, desapareix completament l'empresa amb finalitat de lucre. Tota empresa neix d'una necessitat, expressada des de la comunitat per concertació general. L'empresa és el negoci de tots, governada pel principi d'autogestió en l'organització del treball.

Una economia desmercantilitzada i comunitària implica el retorn a dimensions o escales menors de producció ("desenvolupament a escala humana"), és a dir, la recerca de l'"escala òptima" descentralitzada. L'objectiu és mantenir, al màxim grau possible, la proximitat entre la producció i el consum. El comerç entre comunitats és important, però com a complement d'activitats que no es poden realitzar en un marc més reduït. En resum, és la negació de l'economia global dels grans centres de decisió empresarial, que poden canviar a voluntat la localització de les seves operacions a nivell internacional, sense altra lògica que la del benefici dels propietaris del capital.

5.
OBJECTIUS I DISPOSITIUS PER TRANSFORMAR LA SOCIETAT DES DE L'ECONOMIA

Per facilitar la recerca dels temes hem aplegat sota 5 apartats els diversos **objectius** pels quals els autors proposen **dispositius** concrets [16]. En alguns casos hi ha complementarietat d'objectius i de dispositius, mentre que en altres hi ha clares divergències tant entre els diversos objectius perseguits com en els dispositius que intenten concretar-los.

El resultat no és un programa coherent sinó un llistat de propostes que pretén obrir el ventall d'opcions sobre les quals pugui encetar-se un diàleg creatiu. Hem intentat mantenir la màxima objectivitat en presentar les propostes plantejades, independentment del grau d'adhesió personal de l'equip que ha redactat aquest escrit.

Per a una informació més detallada de les propostes cal consultar el resum que s'ha fet de cada autor en la Segona Part. En aquests apartats les propostes es presenten aplegades per temes i de forma abreujada, però intentant mantenir les expressions dels autors.

5.1. Modificar la regulació financera perquè afavoreixi l'economia productiva

1. Reforma del sistema creditici
2. Apropiació col·lectiva de la invenció de diner
3. Dret d'ús privat del capital social
4. Reforma de la Borsa
5. Indexació dels compromisos de pagament a termini
6. Intervenció sobre el tipus d'interès
7. Mesures reguladores del sistema immobiliari

16. Per organitzar aquest capítol ens hem inspirat en el mètode utilitzat a "La Charte de la Citoyenneté" elaborada a París per la gent de la Maison Grenelle

5.2. Adequar els instruments monetaris a una economia complexa

1. Dos instruments monetaris per a dues economies: la proposta sòlida
2. L'instrument monetari en l'era de la informació: la factura-xec telemàtica
3. La moneda distributiva

5.3. Replantejar el sistema impositiu

1. Impost sobre patrimonis
2. Impost sobre externalitats ecològiques
3. Impost sobre herències
4. Impost sobre les transaccions
5. Impost sobre els crèdits al consum

5.4. Redefinir la renda, el treball i l'organització de l'empresa

1. Renda social i diversitat d'estatuts de treball

1.1. Estatuts de treball i distribució de la renda

1.2. Nous contractes de treball

1.3. La fi de la societat del treball: disminució de les hores de treball i sou garantit

1.4. Contracte cívic i renda social

2. L'empresa autogestionada i distributiva

2.1. L'empresa dirigida pels treballadors

2.2. L'empresa distributiva

5.5. Dissenyar mecanismes polítics participatius

1. Per una democràcia més directa, participativa i transparent

1.1. Per la subsidiaritat: invertir les piràmides de decisions polítiques

1.2. Els Senat de Vigilància: un poder apartidista polític que vetlla pel llarg termini

1.3. Democràcia i descentralització: la factura-xec com a instrument de canvi

2. Per un Estat més reduït i responsable

5.1. MODIFICAR LA REGULACIÓ FINANCERA PERQUE AFAVOREIXI L'ECONOMIA PRODUCTIVA

Tal com hem dit en el capítol 3, el marc financer ha de passar de la situació actual, en què actua com a factor d'inestabilitat i incertesa, a una altra de ben diferent, en què compleixi el paper d'element equilibrador i estabilitzador de tot el sistema econòmic. Cal que s'afavoreixi la sinergia entre sistema productiu i sistema financer.

Racionalitzar el sistema financer significa, en primer lloc, treure tot interès a les operacions especulatives, i reconduir els símbols monetaris al seu referent real, que és la riquesa productiva d'un país (acumulada, actual i potencial).

Som conscients que algunes propostes com la reforma de la borsa o la indexació dels compromisos de pagament a termini ja s'han aplicat històricament, però considerem que les aquí suggerides poden obrir camins més operatius, sovint lligats a altres propostes coherents amb els models presentats.

Volem remarcar que totes les propostes recollides en aquest apartat, així com les dels dos apartats següents, cerquen fer desaparèixer les principals causes de la inflació.

5.1.1. Reforma del sistema creditici

OBJECTIUS

Evitar els mecanismes que permeten al sistema bancari la creació de mitjans de pagament del no-res. Evitar, també, el finançament d'operacions especulatives amb crèdits fàcils i diner inventat. Restituir a la comunitat la titularitat única de la invenció de diner, perquè se'n pugui apropiar i beneficiar el conjunt de la ciutadania.

DISPOSITIUS

Les diverses activitats bancàries realitzades actualment s'han de dissociar, i atribuir a diferents tipus d'entitats (que per a Allais han de ser tres, i per a Chalaux dos):

a) els **bancs de dipòsits**, que només conserven els dipòsits i efectuen pagaments i cobraments, facturant les despeses corresponents. No poden efectuar cap operació de préstec, així que els comptes no poden tenir cap dèficit.

b) els **bancs de préstec**, que s'endeuten amb el públic a uns terminis donats i prestarien a un termini més curt. És a dir, només poden atorgar préstecs amb la garantia dels recursos propis, i dels aliens a termini contractualment cedits. S'elimina així la pràctica de concedir préstecs amb la garantia dels dipòsits a la vista, un dels elements essencials de la creació de diner pel sistema bancari.

c) els **bancs de negocis**, que s'endeuten directament amb el públic, o amb els bancs de dipòsits, i que invertirien els seus fons en empreses i negocis rendibles.

En la proposta de Chalaux, les funcions b) i c) podrien coincidir en un mateix **banc de negocis**, mentre la funció a) aniria a càrrec de les **caixes d'estalvis**. Les operacions del primers tenen a veure amb activitats inversores, mentre les segones són referides únicament al consum.

Una proposta coincident (Casals) és la que rebaixa dràsticament el volum necessari de nou diner a base de substituir la major part del que ara és finançament via crèdit, per un finançament directe mitjançant un nou instrument monetari d'estalvi durador (el Títol Sòlid), la creació del qual exigeix una contrapartida real (la terra).

5.1.2. Apropiació col·lectiva de la invenció de diner

OBJECTIUS

Fer revertir sobre el conjunt de la població els beneficis relacionats amb la invenció de diner. Aquest punt és el corol·lari de l'anterior, però l'hem volgut remarcar, a causa de la seva importància com a nova font de finançament col·lectiu, que pot permetre una redistribució d'algun gravamen impositiu, o bé donar peu a nous criteris de finançament per als principals serveis col·lectius.

DISPOSITIUS

En haver impedit als bancs privats la creació de diner a través del crèdit, el banc central (autoritat monetària independent del poder executiu) tindrà en exclusiva el poder d'inventar diner (emissió primària) (Chalaux, Allais, Ricart). La creació de diner ha d'estar en funció del càlcul dels excedents de producció (Chalaux) o d'altres indicadors de l'increment de la riquesa productiva del país (Ricart).

La canalització d'aquesta riquesa cap als pressupostos generals pot servir o bé per eliminar l'impost sobre la renda (que també queda compensat per altres reformes de la fiscalitat), com proposa Allais, o bé per oferir un finançament comunitari (ni públic ni privat) per a aquelles activitats que no convé que tinguin una finalitat lucrativa: política, informació, recerca, sanitat, formació, etc. (a especificar via debat social), segons proposa Chalaux. En aquest darrer cas, la mesura es veuria reforçada per un sistema de divisió i incompatibilitat entre "estatut" mercantil i comunitari.

En la proposta d'una segona moneda per a reserva de valor (el Títol Sòlid), la creació d'aquesta origina la formació d'un patrimoni comunitari de terres, les rendes de les quals es converteixen en una recaptació pública.

5.1.3. Dret d'ús privat (usdefruit) del capital social

OBJECTIUS

Assegurar l'estabilitat dels capitals, com a forma d'afavorir l'objectiu més general d'equilibri econòmic, i assegurar el manteniment del patrimoni comú (capital provinent de l'acumulació històrica de natura, treball i invenció –cfr. cap. 3–) a les generacions futures. Afavorir també la iniciativa dels actors econòmics (especialment PIME) en igualtat de condicions, en facilitar a tothom l'accés als béns de capital.

DISPOSITIUS

Segons aquesta proposta, aportació en què coincideixen Colom i Schweickart, la propietat nua o formal dels capitals (tant immobilitzats com líquids) passa a ser col·lectiva (pública) a través d'un inventari dels béns de cada empresa i d'un acte legislatiu que en modifica la titularitat, tot i que les empreses en continuen disposant exactament com abans, pel que fa a l'ús (propietat útil). És a dir, les empreses gestionen els seus capitals amb la mateixa llibertat que ara, sense rebre cap control ni cap obstacle. L'únic vincle que se'ls posa és mantenir el capital total estable.

Al final de l'exercici, el poder públic farà les comprovacions necessàries per esbrinar el compliment d'aquest compromís, que els gestors (privats) han pres amb els propietaris formals (la col·lectivitat). Si hi ha hagut beneficis, aquests s'han de repartir entre gestors i treballadors de l'empresa (en proporcions diverses, segons s'hagi pactat en els contractes laborals interns).

Si hi ha pèrdues, també s'han d'assumir entre tots, encara que la responsabilitat civil recau sobre els gestors executius.

D'altra banda, el poder polític –a través del banc **públic**, per a Colom, i del banc **afiliat**, per a Schweickart– es compromet a capitalitzar qualsevol projecte empresarial, sense excepcions, amb les mateixes condicions esmentades abans, de responsabilitat personal, i el mateix vincle de no-descapitalització.

Les ampliacions de capital decidides per les empreses existents rebran tractament idèntic, que només haurà de ser comunicades al banc. Colom considera que el criteri de responsabilitat personal farà innecessari cap control previ sobre la bondat dels projectes. L'accent cau sobre unes atentes revisions dels balanços de final d'exercici, i unes fortes penalitzacions per als qui no compleixin amb l'objectiu d'equilibri.

5.1.4. Reforma de la Borsa

OBJECTIUS

Garantir que el mercat financer no s'alimenti, com ara, de la inestabilitat permanent. Desvirtuar, doncs, la dinàmica especulativa, i evitar el divorci entre el sistema financer i el productiu.

DISPOSITIUS

Allais proposa suprimir la cotització contínua dels valors, així com els programes de compra i venda automàtica. Cada valor pot tenir només una cotització per dia i plaça financera. Es pot aconseguir així una notable disminució del marge de fluctuació dels valors, fent que s'aproximin molt més exactament al seu valor real (l'estat de salut de les empreses a qui corresponen).

Hem de recordar que la reforma de la Borsa es veu també afavorida per la reforma del sistema creditici, ja que amb aquesta s'elimina la principal font de finançament de les activitats especulatives borsàries.

Altres models, en la mesura que preveuen la desmercantilització dels béns de capital (Colom), consideren que la borsa perdrà tota funció i atractiu, i que per tant anirà desapareixent naturalment. En el model de Casals en canvi, es considera important el paper que podria tenir la borsa en la popularització d'una nova família de valors (els Actius Sòlids) que tindrien l'atractiu de l'estabilitat i la gràcia de servir únicament a l'economia real.

5.1.5. Indexació dels compromisos de pagament a termini (Allais)

OBJECTIUS

Lluitar contra la inflació i els seus efectes, que distorsionen una justa repartició de rendes. Cercar restablir uns càlculs econòmics correctes que retornin eficàcia a l'economia.

DISPOSITIUS

En el model d'Allais tots els compromisos de pagament a termini seran indexats, substituint, en els contractes, tota referència a la unitat de moneda circulant per una referència a una unitat de compte amb un valor real estable. Suposa, doncs, la introducció d'una mateixa unitat de compte vàlida per a tots els contractes. El canvi entre unitat de compte i unitat de moneda circulant hauria de mantenir-se constant. D'aquesta manera, els efectes de la inflació no es traduiran en pèrdues comparatives entre diferents grups socials. En evitar-se tals pèrdues, també les causes majors que generen inflació tendirien a desaparèixer.

5.1.6. Intervenció sobre el tipus d'interès

OBJECTIUS

Reduir les temptacions de deixar capitals aparcats per obtenir altes rendibilitats (fictícies). Controlar la inflació. Evitar l'espiral de l'endeutament, tant públic com privat. Desmitificar la idea que els estalvis es veuen motivats bàsicament pels interessos alts (Allais).

DISPOSITIU

Els interessos no haurien de ser superiors, en mitjana, a les expectatives de benefici empresarial, en cas de crèdit a la inversió. Per als crèdits al consum, Casals suggereix mantenir un preu de diner més alt, una part del qual es cobraria en concepte d'impost sobre el "Preu Afegit "(IPA)

5.1.7. Mesures reguladores del sistema immobiliari [17]

OBJECTIUS

Evitar, o reduir, la tendència a fer compra-venda d'immobles amb finalitat especulativa (utilitzant-los com a bé refugi). Permetre que l'ús dels béns immobles (terres, solars, edificis) vagi a càrrec dels qui poden realment gaudir-ne. Evitar, doncs, tant l'aparcament de capitals en el sector immobiliari, com la inutilització de terres i solars.

DISPOSITIUS

La distinció entre propietat d'ús (útil) i nua propietat (o formal), introduïda en la "**proposta sòlida**" de Casals, fa que els drets d'ús de la terra es paguin en forma de **lloguer**. No hi hauria, en aquest cas, compra-venda d'immobles, sinó traspàs d'aquests drets, que difícilment poden donar peu a operacions de tipus especulatiu. Aprofundint en l'objectiu de regular aquest "fals mercat" (dominat per l'oferta), Casals proposa que la part de terra no disponible a la compra-venda serveixi com a patró estable per a un nou actiu (reserva de valor) amb clara vocació inversora. Aquesta mesura afavoreix reduir les temptacions especulatives tant de tipus immobiliari com financer.

L'impost sobre patrimonis pot ajudar de forma substancial a desencoratjar la tinença de béns immobles inutilitzats. Ensems, afavoreix que la valoració dels béns sigui tan alta com l'interès del propietari a continuar podent-ne gaudir (aquesta argumentació s'exposa a la secció 5.3.1.).

17. A causa de l'estreta vinculació que algun dels autors estableix entre el sistema financer i l'immobiliari, incloem en aquest apartat unes breus referències al sistema immobiliari, tot i ser conscients que les mesures proposades no són del tot homogènies amb les anteriors. Fins i tot, ens limitarem aquí a fer-ne referència, ja que l'exposició de les propostes s'ha inclòs en altres apartats (el 2. –impositiu– i el 3. –sobre instruments monetaris–). Aquesta redundància ens serveix principalment per subratllar la inter-connexió no sols dels problemes, sinó també de les propostes per solucionar-los.

5.2. ADEQUAR ELS INSTRUMENTS MONETARIS A UNA ECONOMIA COMPLEXA

Els instruments monetaris representen un element central en el procés de clarificació dels diferents cicles econòmics. Es poden racionalitzar els instruments monetaris, bé diferenciant els instruments monetaris segons la seva funció: intercanvi per consum corrent (fluxos) o reserva de valor per a inversió (estocs), o bé ampliant la seva capacitat d'incorporar informació fiable sobre les transaccions en què intervenen.

Per a dos dels autors estudiats, Casals i Chalaux, la reforma de l'instrument monetari és la clau estratègica que fa possible replantejar el model econòmic –tot i les diferències d'enfocament entre l'un i l'altre. Exposem seguidament els punts essencials d'aquestes dues propostes, l'argumentació de les quals ha estat presentada en el capítol 3 ("*Les claus de la disfunció financera*"; cfr. primera i tercera clau).

També exposarem la proposta de canvi d'instrument monetari de Duboin (la "moneda distributiva") coherent amb el seu model, encara que mancada del mateix rol estratègic.

Encara que no sigui una aportació de cap dels autors estudiats no podem deixar de fer una breu referència, ni que sigui a peu de pàgina, a la "moneda verda" ("green currency") que comença a aplicar-se ràpidament en alguns països [18].

5.2.1. Dos Instruments monetaris per a dues economies: la proposta sòlida (Casals)

OBJECTIUS

Oferir un instrument monetari (títol amb valor de canvi) estretament vinculat amb el sistema productiu, tal que: serveixi de reserva de valor sense alimentar negocis especulatius (no inflacionari); estimuli la recaptació d'estalvi i en garanteixi un destí genuïnament inversor; sigui emparat per una riquesa real i estable; i ajudi a una distribució estimulant del producte entre els agents que participen en la producció.

---

18. A països com EUA, Canadà i Regne Unit s'ha desenvolupat, des de fa anys, un sector econòmic realment important que realitza els seus intercanvis amb "moneda verda". Fins i tot a Espanya comencen a sorgir experiències semblants –la cooperativa "El Trueque", a Madrid–. La "moneda verda" és un reconeixement de deute que permet efectuar intercanvi de béns i serveis gràcies a un sistema d'anotacions comptables i de compensacions entre comptes corrents –és a dir, sense disposar d'efectiu. Pot funcionar quan un conjunt d'actors econòmics està disposat a fer-se crèdit mútuament, i a acceptar com a compensació els béns o serveis que altres li puguin oferir. Es considera un bon mètode per al desenvolupament d'àrees "deprimides", sense haver de recórrer a l'endeutament bancari.

DISPOSITIUS

Casals, en el seu model, proposa que el sistema monetari tingui dos instruments de canvi diferents i complementaris: una moneda com la convencional (Diner) per a compra i finançament a curt termini, i una quasi-moneda (Títol sòlid) per a reserva de valor (estalvi) i finançament a llarg termini [19].

El **Diner**, serà la moneda actual, restringint però el seu ús als intercanvis i finançaments a curt termini dins el sistema productiu per a l'elaboració de béns i serveis (destinats a consum o equipament) així com per al consum corrent (incloent la compra d'equip per a la inversió).

El **Títol Sòlid**, es destinarà a l'estalvi i a canalitzar la seva posterior inversió en actius duradors i productius. Tindrà per finalitat finançar la inversió de l'immobilitzat productiu (equipament), així com l'adquisició d'actius en el sistema financer i immobiliari.

Aquest nou instrument monetari haurà d'estar garantit per un actiu real i estable: la terra. Però per transformar-la en patró monetari serà condició indispensable que una part de la terra passi a ser de domini comunitari. La nua propietat comunitària permetrà una utilització més eficient de la terra, o sigui podrà estendre la seva propietat útil. Al mateix temps, s'aconseguiria eliminar del mercat de compra-venda d'actius aquest factor pertorbador. En una fase ulterior, el model preveu afegir a la terra el que anomenem "sota terra", és a dir, el conjunt de jaciments exhauribles que també són limitats, com la terra, però que a més són extingibles i irreproduïbles. Per aquest motiu, a més de donar un lloguer (com és el cas de la terra), també hauran de ser gravats amb uns cànons que serveixin per a compensar les pèrdues.

Per fomentar la formació i circulació de l'estalvi, però també per evitar la seva esterilització, la conversió de Diner en Títol Sòlid serà lliure. Però en canvi serà controlada l'operació inversa (de Títol Sòlid a Diner), en la qual s'exigirà que el Diner resultant sigui utilitzat immediatament en la compra de béns o serveis d'inversió productiva. En altres paraules, **serà lliure la capitalització, i controlada la descapitalització**. L'entitat responsable de l'administració d'aquesta terra serà el que anomena Banc de la Terra [20].

El Banc de la Terra tindrà l'exclusiva de la creació i emissió de Títols Sòlids. Només podrà emetre títols per la quantitat de terra que ha adquirit a canvi d'aquests títols. El Banc calcularà diàriament l'import total de lloguers (en diners) que rendeix tota

---

19. Aquests dos instruments de canvi seran aleshores un reflex del binomi "intercanvi de fluxos", que es dóna bàsicament en el sistema productiu, i "transaccions d'estocs", que es dóna essencialment en el sistema financer i immobiliari.

20. Es preveu que l'exigència d'inconvertibilitat dels Títols Sòlids a Diners anirà a càrrec de les autoritats monetàries i fiscals durant el procés d'implantació d'aquest nou instrument, així com la posterior obligació que els Títols hagin de ser nominatius i no al portador. També és possible que un dia la llei contempli el benefici social que comportaria que la comptabilitat de les dues monedes es portés separadament, com si es tractés de dues divises diferents.

la seva terra (comptada en Títols Sòlids), obtenint així la taxa de canvi de Diner a Títol Sòlid. La mecànica del Banc inclou comprar cada dia Diners a canvi de Títols Sòlids.

Els "venedors" de Diners seran –a més dels estalviadors– les empreses, ja que estaran obligades per conveni a transformar en Títols Sòlids una part dels beneficis (sobrant), a fi de pagar amb Títols la part principal dels dividends, així com una part dels salaris [21].

El Banc de la Terra no pot concedir cap crèdit, i només està autoritzat a convertir Títols Sòlids en Diner en casos ben específics que responen a genuïnes inversions. El Banc de la Terra també té diverses funcions de vigilància en qüestions financeres i immobiliàries sobre les quals proposa polítiques fiscals i financeres adients: vigilar que els Títols Sòlids no estiguin inactius, i que la demanda de títols destinats a finançar inversions per part de les empreses sigui equilibrada per l'oferta de diner dels estalviadors; tenir cura perquè les terres (i altres recursos naturals) no estiguin inactives (i produeixin lloguers); controlar altres recursos naturals i energètics (jaciments) perquè quedin protegits per uns cànons.

El control constant sobre l'administració del Banc ha de recaure sobre un Parlament de nova creació en el sistema polític (Senat de Vigilància) descrit més endavant.

Finalment, el Banc de la Terra estarà obligat a tenir un alt percentatge de la seva pròpia terra llogada [22]. El preu del lloguer quedarà automàticament indexat (l'oscil·lació del preu es mourà per l'índex de preus dels nous arrendaments).

5.2.2. L'Instrument monetari en l'era de la Informació: la factura-xec telemàtica (Chalaux)

OBJECTIUS

Aprofitar les noves tecnologies (telemàtica, microelectrònica) per reforçar els elements informatius associats a l'instrument monetari (targeta intel·ligent), per tal que això ajudi a responsabilitzar els actes d'intercanvi, a optimitzar la informació macroeconòmica, a clarificar les relacions entre activitats mercantils i no mercantils, i a garantir el respecte de les regles de joc que cada societat estableix democràticament.

---

21. D'altre cantó hi haurà gent que voldrà consolidar estalvis, fent reserves voluntàries en actius sòlids, a fi de gaudir d'unes rendes i evitar, sobretot, la depreciació del diner o l'oscil·lació i el risc dels altres productes financers.

22. L'arrendament sempre s'ha de concedir amb una duració que guardi proporció amb la possibilitat d'amortitzar les obres que el llogater es compromet a fer sobre el terreny en qüestió. L'arrendament es fa mitjançant un mercat subhasta obert, on el subarrendament no està autoritzat. La subhasta és electrònica, a fi de donar tota la difusió possible al màxim nombre d'interessats i evitar tota mena de privilegis informatius i maniobres submergides. En finalitzar un contracte, l'antic llogater té dret de tempteig en la nova subhasta.

DISPOSITIU

Es proposa de suprimir tot diner anònim, que serà substituït per un sistema únic de diner – factura-xec – per a tota la població [23]. La "factura-xec" aplega en un sol document la factura i el xec corresponent. És el registre únic d'una compra-venda i del seu cobrament-pagament corresponent. Bàsicament es compon d'una **àrea de dades de caràcter personal**, (protegida, per garantir el respecte de la privacitat i de l'Estat de dret), on figuren les dades personals i comptables del proveïdor i del client; i d'una **àrea de dades de caràcter general**, amb tipus, quantitats, característiques i preus dels articles, i data i lloc (imprescindibles per a la comptabilitat general). És un tipus de moneda plenament personalitzada; escriptural - per anotacions en comptes corrents -, i electrònica, quan la tecnologia ho permet[24]; de pervivència limitada a un únic intercanvi mercantil; i exhaustivament informativa. El client emet la factura-xec; i el proveïdor el lliura a l'"establiment comptable" –banc o caixa–, que li ingressarà l'import al seu compte corrent (procés que es pot fer automàticament en cas d'estar connectats telemàticament el proveïdor i l'establiment comptable).

En aquest mercat no hi podrà haver moviment de moneda sense un respectiu moviment de "mercaderies". Tot traspàs de diners –xec– té una contrapartida de mercaderia o servei –factura–: no es poden moure diners en el buit. Aquesta és una condició necessària per centrar el sistema econòmic en el desenvolupament del sistema productiu i ecològic, i per evitar un sistema financer deslligat de les necessitats d'inversió, producció i consum. Com a conseqüència, l'especulació i la inflació queden controlades.

Per a garantir un ús coherent i democràtic de la factura-xec cal prendre algunes mesures que actualment s'obvien:

• **Protegir les dades de caràcter personal**, que només podran ser consultades pel propi interessat i per una Justícia independent, en cas d'haver de documentar una sentència.

• **Posar a l'abast comprensible de tothom les dades econòmiques de caràcter general**, sense referències personals, excepte en tot l'àmbit de l'administració pública, per garantir la transparència.

Per tal de garantir la seguretat de les dades estadístiques resultants –fonamentals per a la democràcia i per al mercat– les dades es poden processar en tres xarxes en paral·lel. Les xarxes estaran formades per un hardware, un

---

23. En algunes condicions d'implementació es pot fer una excepció, però només per a transaccions petites i de consum corrent. També es pot començar a suprimir el diner anònim en sectors estratègics (administracions públiques, partits...) dins un "règim de transparència" que generi confiança.

24. De fet, la implantació de moneda comptable amb suport electrònic (targetes amb xip) ja està força avançada en molts dels països industrialitzats, però s'està fent sense un debat social i sense intentar aprofitar el seu potencial alliberador. Vegeu respecte d'això: Martí OLIVELLA, "*El poder del diner*" – Edicions 62, Barcelona, 1992. Premi Joaquim Xirau 1991.

software i uns equips de persones diferents i independents [25]. D'aquesta manera es redueixen dràsticament les possibilitats d'error o de manipulació -a gairebé zero, esdevenint insignificants-, es dóna molta agilitat i s'assegura la fiabilitat dels resultats. Els instruments monetaris esdevenen, així, instruments d'autoregulació i d'autodocumentació.

La comptabilitat macroeconòmica permetrà una invenció de diner comunitari –fonamentada en l'existència d'excedents productius: acumulats, actuals i potencials- ("plus-vàlua comunitària")– per compensar la insuficiència de poder de compra. L'economia necessita una certa massa monetària -normalment creixent- per equilibrar la diferència entre el poder de venda i el poder de compra. Aquesta diferència, segons l'autor, és el valor dels excedents productius. L'estratègia d'invenció de diner comunitari és la de crear poder adquisitiu pel mateix valor que el dels excedents, equilibrant l'economia. Aquesta invenció es realitzaria, com ara, amb el suport comptable de tots els lliures saldos positius dels comptes corrents a la vista; és a dir, l'estalvi privat esdevindria temporalment un bé comunitari a canvi d'uns interessos que es pagarien als dipositants.

Les possibilitats que aquest nou instrument engendra, pel que fa a l'organització social i a la distribució de la renda, es tractaran en l'apartat 5.4.1.

5.2.3. La moneda distributiva (Duboin)

OBJECTIUS

Facilitar l'intercanvi de béns i serveis, en un marc de desmercantilització.

DISPOSITIUS

La moneda distributiva proposada per Duboin **és una moneda de consum que desapareix en el moment de la compra i que no pot ser utilitzada per a cap altra funció que la de l'adquisició de productes de consum i de serveis. No és atresorable ni genera interessos.**

La distribució de les rendes s'estructura mitjançant l'ingrés mensual a tots els individus de la renda universal en un compte anàleg al bancari. A cada compra, es resta la suma corresponent del compte del comprador (amb targetes de pagament). Per a altres compres es pot utilitzar el xec, i també els bitllets (que només podran fer-se servir una vegada). Els diners ingressats pels comerciants van a parar a llur compte corrent.

---

25. Aquest és el mecanisme que s'utilitza en sistemes cars i sofisticats com en els de les naus de l'espai o els submarins atòmics... La democràcia i el mercat no són pas sistemes menys estratègics i delicats...

5.3. REPLANTEJAR EL SISTEMA IMPOSITIU

Tots els autors coincideixen en la importància de reorientar la fiscalitat cap a una estructura que penalitzi menys la producció i la formació de capital productiu. Es considera que les polítiques impositives aplicades en l'actualitat són una de les causes principals dels desequilibris econòmics, en afavorir activitats no productives.

Els objectius bàsics de la fiscalitat s'han d'assolir mitjançant una política que faci recaure la càrrega impositiva principalment sobre el gaudiment dels béns físics (i en algun cas també en els de capital), i sobre els beneficis per activitats d'origen especulatiu i financer.

Diferents autors insisteixen també en la simplificació de la fiscalitat i defensen la viabilitat de l'impost únic. Alguns plantegen, fins i tot, que la fiscalitat no és l'únic sistema per finançar les despeses comunes d'una societat que sàpiga aprofitar socialment la invenció de diner.

En resum, es planteja un sistema impositiu, segons una filosofia que deixi de pressionar les rendes actives (treball i producció) i **desplaci la càrrega fiscal cap a les rendes passives** (propietats, capitals immobilitzats, externalitats) [26] . Aquí podria obrir-se el debat sobre la conveniència de traslladar la càrrega fiscal als impostos indirectes sobre el consum i les rendes passives, en lloc de la renda (IRPF). Els autors han considerat, en general, que els impostos actuals que penalitzen la producció i el treball són més negatius que la pèrdua de progressivitat que comporten impostos indirectes si, en contrapartida, s'assegura un mínim vital a tothom.

5.3.1. Impost sobre patrimonis

OBJECTIUS

Permetre l'apropiació col·lectiva de les rendes (no guanyades) derivades de la propietat de béns físics. Afavorir una distribució de les propietats més relacionada amb un real aprofitament, o gaudiment, d'elles (desencoratjant els patrimonis passius). Poder reduir, així, parcialment (o totalment) altres impostos que graven l'activitat empresarial i el treball (rendes actives/guanyades).

---

26. L'Impost sobre la Renda de les Persones Físiques (IRPF) passa a tenir un paper secundari (Casals, Colom) o a desaparèixer del tot (Allais, Chalaux, Ricart). Seria substituït, totalment o parcialment, per la imposició sobre patrimonis (Allais, Casals, Colom, Ricart) – amb diferents matisos – o bé per un impost únic de cobrament automàtic sobre cada transacció (Chalaux). Molts autors proposen mecanismes impositius per compensar les externalitats negatives envers el medi ambient ("internalització" de costos ambientals). Es pot registrar una tendència general a simplificar el sistema fiscal, o bé a resumir tota contribució en un "impost únic" (Chalaux, Ricart).

DISPOSITIUS

Segons proposa Allais (i també Ricart, en termes molt semblants) cada any tot posseïdor de béns físics [27], faria una declaració en què indicaria la seva personal valoració dels béns posseïts. Aquest valor seria acceptat, sense rèplica de cap classe, per l'administració. En cada alcaldia es publicaria un cadastre dels béns situats en el municipi, amb el valor declarat per a cada bé, però mantenint l'anonimat del propietari. Paral·lelament a la declaració, el contribuent hauria de pagar l'impost, en funció del valor que ell mateix ha declarat, mantenint-se uniforme el tipus impositiu. El Tresor percebria immediatament els impostos deguts.

Per afavorir que les declaracions voluntàries siguin conformes al valor efectiu dels béns, es preveu un mecanisme pel qual es pot adquirir qualsevol bé a condició de pagar-ne un 40% més, si el comprador és l'Administració, del valor declarat, i un 50% si és un particular. En aquest darrer cas, el 10% de la licitació aniria al Tresor, a títol de correcció per declaració errònia [28].

El sistema proposat **reduiria considerablement el perill de frau.** Hi ha fortes raons per pensar que en general cada propietari de béns s'estimés declarar un valor lleugerament superior al que ell valora per evitar el risc de ser obligat a abandonar-los davant una licitació sempre possible del 50% més per part d'un tercer.

L'aplicació d'aquest impost seria, segons Allais, justa perquè tothom seria gravat d'acord amb la seva pròpia declaració. Seria democràtica perquè no hi hauria cap inquisició i el treball de l'administració seria mínim, ja que comptaria amb la col·laboració de milers de contribuents.

El valor de cada bé es determinaria mitjançant un sistema quasi idèntic al funcionament d'un mercat. D'aquesta manera **el valor dels béns de capital es fixaria segons el màxim valor d'una utilització alternativa,** fet que asseguraria el seu millor rendiment.

---

27. En la proposta formulada per Allais, a més de terres, immobles i equipaments, s'inclouen els drets de monopoli, les compres i vendes d'or (i possiblement d'altres objectes de valor). Exclou, en canvi, el diner líquid i el quasi-líquid (accions i obligacions).

28. Les licitacions presentades per l'administració o els particulars, no suposarien automàticament la venda dels béns considerats. El propietari podria evitar-la a condició, d'una banda, de modificar la seva declaració i d'altra banda, pagant una correcció d'un 5% del valor declarat dels béns –en el cas d'una oferta de compra de l'administració–, i d'un 10% del valor declarat en el cas d'un particular. En aquest últim cas la correcció podria revenir la meitat a l'administració i l'altra meitat al particular que hauria fet la licitació, en compensació per les seves despeses. Aquestes xifres serien indicatives i s'aplicarien després d'un període transitori. Només l'experiència podria indicar quins haurien de ser els tipus de licitació i de penalització perquè les declaracions fossin correctes, tot protegint els propietaris dels perill de tota disposició arbitrària. Aquestes disposicions s'haurien d'aplicar per a qualsevol tipus de béns i per a qualsevol propietari.

5.3.2. Impost sobre externalitats ecològiques

OBJECTIUS

Compensar les externalitats negatives que el sistema econòmic genera. Penalitzar (o promoure) uns productes (i processos productius) determinats, en funció del seu impacte sobre el sistema ecològic.

DISPOSITIUS

Aplicar als béns de la Natura un sistema de preus és per a la majoria d'autors el mètode més pragmàtic per gestionar-los eficaçment, sempre que es faci amb criteris ecològics. Els preus han de tenir en compte factors que no es valoren en els mercats normals, com els **drets de les generacions futures** a la seva fruïció, l'**escassetat**, la dificultat de trobar **recursos substitutius** en cas d'exhauriment, etc. S'han d'estudiar mesures apropiades per a cada recurs ecològic o procés productiu en qüestió [29].

Recollint també l'experiència i les propostes dels moviments ecologistes, Joan Martínez Alier considera que els objectius d'una política ecològica –que s'haurien de fixar a través d'un debat científico-polític obert i democràtic– es poden assolir mitjançant un ventall de mesures: a) prohibicions legals, **multes i sancions**; b) **impostos o cànons**, sobre extracció i ús de recursos, especialment dels no renovables; c) **dipòsits previs**, per desestimular la producció de materials d'alt impacte, com és el cas de les ampolles de plàstic; d) **subvencions o altres incentius pactats**, per ajudar a fer conversions tecnològiques o productives, o per estimular determinades pràctiques més ecològiques de producció (ús d'energia i materials, tractament dels residus) o de consum.

Per a Casals, els cànons ecològics equivaldran a una espècie de **salari de la natura** [30]. També proposa la recaptació d'impostos moderats sobre el patrimoni històric i natural; aquestes taxes seran suficientment reduïdes per no desanimar l'activitat d'explotació dels esmentats patrimonis, ensems que prou altes per estimular-la. En definitiva es tractaria d'internalitzar els costos ecològics per la via d'atribuir a la Natura uns preus d'acord amb uns càlculs que no fossin més arbitraris que els que ara determinen el preu del diner (interessos) o els que ara estipulen el salari mínim.

29. Aquesta és, de fet, una matèria sobre la qual existeix una literatura abundant i aprofundida. Més que aportar criteris nous, el que és interessant és veure com la preocupació ecològica és central per a quasi tots els autors estudiats.

30. El cànon per recursos exhauribles, per exemple, estarà calculat com si fos una amortització per a reposició dels jaciments, tenint en compte el temps probable que trigaran a esgotar-se, i també una estimació del que costarien les inversions i investigacions necessàries per trobar, a temps, unes matèries de substitució. Així els cànons sobre recursos naturals no sols contribueixen a la protecció de la natura, sinó que amplien els conceptes d'inversió i producció. "Ja que l'objectiu de trobar noves fonts d'energia, recursos substitutius, equips per la millora del medi ambient, etc. demanarà una veritable inversió en formació, investigació, equipament".

En el model de Chalaux, els cànons ecològics que es recaptaran per la utilització dels recursos naturals exhauribles i la contaminació dels recursos "fràgils", aniran a unes entitats responsables del manteniment dels recursos naturals (Autoritat de Protecció Ecològica), amb caixa separada de la hisenda pública.

Molts autors (Casals, Colom, Allais, Ricart) consideren que l'impost sobre patrimonis (terres, immobles) pot complir una important funció equilibradora, des d'un punt de vista ecològic.

5.3.3. Impost sobre herències

OBJECTIUS

Fer que el traspàs de patrimonis via herència no representi per a l'hereu d'un patrimoni empresarial, per exemple, una desgràcia (en la mesura que comporta el pagament d'ingents impostos al comptat) ni un privilegi immerescut per a un hereu passiu (Casals). Afavorir una major distribució de les riqueses patrimonials, dificultant-ne l'acumulació en poques mans (Colom).

DISPOSITIUS

Casals proposa considerar una herència com si fos un préstec preferencial a baix interès i a llarg termini, que l'hereu ha de retornar mitjançant una mena de tribut. El patrimoni no es pot vendre mentre l'hereu no hagi pagat el deute que contreu en acceptar l'herència, cosa que l'estimularà a mantenir en activitat i rendibilitat els béns heretats per poder pagar folgadament una contribució fixa sobre el seu rescat.

Colom proposa un impost sobre donacions i herències, en el qual el tipus impositiu no depengui de la riquesa del donant, sinó del receptor.

5.3.4. Impost sobre les transaccions

OBJECTIUS

Plantejar la participació al deure contributiu en funció del poder de compra realment esmerçat en el consum de béns i serveis. Diferenciar la pressió impositiva en funció de les característiques dels productes.

DISPOSITIUS

Gràcies a la "factura-xec" telemàtica proposada per Chalaux, es possibilita que sobre cada transacció per intercanvi de béns o serveis s'apliqui un impost únic de cobrament automàtic, que consisteix en un percentatge de la factura, fixat per decisió de l'autoritat monetària en funció de les necessitats comunitàries. Tot i ser un impost indirecte, la seva progressivitat es fonamenta en el destí comunitari de la recaptació que serà distribuïda. També Chalaux proposa que en aquest impost únic

hi hagi una part d'impost ecològic que pot ser positiu, si s'afegeix a l'import de la factura, o negatiu si es dedueix, cas en què funcionaria com una subvenció. El tipus de l'impost pot ser superior o inferior, en funció del cost ecològic que suposa la producció o el consum d'aquell bé o servei. I la recaptació serà administrada per una Autoritat de Protecció Ecològica.

Colom proposa, en canvi, uns impostos sobre productes de luxe i consum sumptuari, com a mesura per atacar una de les despeses més inflacionàries i una de les causes principals del dèficit exterior.

5.3.5. Impost sobre els crèdits al consum

OBJECTIUS

Frenar el negoci financer dels crèdits al consum, en un marc financer d'interessos moderats favorable a l'economia productiva. Mantenir una política antiinflacionista, sense haver de sacrificar la inversió ni augmentar la inversió de rendes financeres.

DISPOSITIUS

Casals preveu un nou impost, semblant a l'IVA, sobre els interessos dels crèdits en diner que financen el consum. Aquest nou impost, que anomena IPA (Impost sobre el Preu Afegit) permetrà mantenir el diner car (a fi de frenar la inflació) sense haver d'apujar els interessos (que perjudiquen principalment la inversió productiva). Es pot així mantenir baix el tipus d'interès bancari afegint un gravamen sobre el crèdit, que provoca excés de consum. Aquest nou impost hauria de suprimir, o reduir, impostos existents que graviten sobre l'activitat (IRPF, impost de societats, etc.)

5.4. REDEFINIR RENDA, TREBALL I ORGANITZACIÓ D'EMPRESA

Cal usar la tecnologia per alliberar el treball en lloc de desplaçar-lo. L'ús actual de les noves tecnologies accentuen l'abisme entre unes minories que tenen massa feina i unes majories creixents que no tenen feina, ni diners per comprar el que els sistemes automatitzats produeixen.

Però si el salari és l'única renda que permet comprar, ¿com podran consumir els desplaçats per la tecnologia? Hem de replantejar molt a fons la relació entre treball i renda i entre organització empresarial i social.

En general cerquen assegurar el benestar compartit i la renda universal. La riquesa creada s'ha de compartir sense excloure cap membre de la societat. No es cerca l'igualitarisme, sinó una equitat i solidaritat que beneficiï tothom. Això, es tradueix

en una renda mínima garantida per a cada persona, o en una fórmula que permeti al treballador participar també en les rendes del capital, i al mateix temps, posar les bases per aconseguir una més plena ocupació.

La renda universal no ha de negar que les persones puguin disposar d'altres ingressos aconseguits amb l'exercici d'activitats econòmiques. També pot ser un element important de distribució dels excedents, ajudant a aconseguir un equilibri entre producció i consum.

Tots els autors mostren preocupació més o menys explícita pel futur del treball i la seva remuneració i organització. Els autors més explícits solen tractar la qüestió com si fos una variable central i recomanen mesures intervencionistes a nivell comunitari. Els altres, en canvi, la consideren una variable derivada que és conseqüència de reformes estructurals en el sistema financer, fiscal, etc.

5.4.1. Renda social i diversitat d'estatuts de treball

OBJECTIUS

Els dos aspectes van íntimament lligats. Uns autors proposen múltiples formes d'assegurar un sou o renda social (mínim, universal), per distribuir en tota la població els beneficis del avenços tecnològics o de productivitat, i establir l'equilibri entre producció i consum. Contràriament, altres cerquen eliminar les causes que provoquen el subconsum –i la conseqüent desocupació– amb mesures que eviten que les grans rendes generades per la producció no quedin aparcades fora dels circuits de l'economia real.

Tothom ha de treballar per rebre una contraprestació, però el treball esdevé més enriquidor i alliberador. L'objectiu per a molts és reduir les hores de treball i ampliar el temps dedicat a feines autodefinides i creatives. Neixen diversos conceptes de diferenciació d'estatuts o de contractes de treball. Es reconeix el treball domèstic de les dones i s'estableixen els mecanismes perquè aflori l'economia submergida.

DISPOSITIUS

5.4.1.1. Estatuts de treball i distribució de la renda (Chalaux)

Per a assegurar les necessitats mínimes de consum a totes les persones s'establiran uns sous comunitaris (fons provinents de la invenció de diner i de l'impost únic) segons quatre "estatuts" diferents:

- L'"**estatut general**" acollirà totes les persones, que tindran dret a un mínim mensual vitalici.
- L'"**estatut mercantil**" serà per a totes les persones que habitualment estan retribuïdes pel mercat: treballadors, inversors, empresaris... i regularà una

retribució comunitària en determinades circumstàncies: atur, vaga, malaltia... que substituirà el subsidis d'atur i de malaltia.

- L'"**estatut comunitari**" aplegarà els serveis comunitaris, que es prestaran a la societat gratuïtament i seran finançats comunitàriament. En els comptes corrents d'aquests professionals i institucions només podran entrar diners d'origen comunitari.
- L'"**estatut mixt**" –a mitges entre el mercantil i el comunitari– acollirà les empreses artesanals i certs serveis comunitaris en què intervinguin empreses mercantils.

Per a Chalaux, la separació entre l'estatut comunitari i l'estatut mercantil és fonamental. L'estatut mercantil es regeix per la maximització del benefici, dintre del mercat. Els qui s'hi acullen són productors-consumidors que ja reben rendes de la producció –salaris i beneficis–. En canvi, l'estatut comunitari es regeix per la reciprocitat, retribuint feines no mercantilitzables ni burocratitzables, algunes de les quals actualment no es retribueixen. Els qui s'hi acullen són simples consumidors que estan retribuïts només per la comunitat. Aquesta separació també permet evitar que el diner del mercat (poder de la riquesa) pugui posar al seu servei els professionals liberals i els serveis comunitaris (poder del saber).

En aquest sistema de distribució de la renda, els imports dels diferents sous socials estaran determinats per un nombre de punts democràticament fixats per llei. La massa monetària creada comunitàriament -amb la invenció de diner, que ha de correspondre al valor dels excedents productius-, dividida pel nombre total de punts, donarà el valor de cada punt. D'aquesta manera l'import de cada sou estarà en relació a tres factors:

- al nombre de punts que li corresponen segons el seu Estatut,
- al nombre total de punts repartit entre tota la comunitat,
- i a la massa monetària comunitària disponible segons la invenció de diner ajustada als excedents de producció mercantil.

Així doncs, **es crearà una autoregulació -"feed-back"- entre la major o menor prosperitat generada pel mercat i el valor dels sous socials**. És a dir, si es generen més excedents productius els sous socials pugen, i viceversa.

Aquest fet empeny els qui estan acollits a l'estatut comunitari (ensenyament, sanitat, recerca...) a oferir els seus serveis pensant en el benestar de la gent... que així produirà més i millors excedents a repartir.

5.4.1.2. Nous contractes de treball (Casals)

També se suggereixen diferents estatuts, però definits com a **tipus de contractes de treball**. Es tracta de poder escollir entre diferents graus d'associació amb l'empresa, amb major o menor participació en la propietat. Simultàniament es poden preveure diferents classes d'empreses amb estatuts diferenciats segons el grau de dominació o

de subordinació al mercat. En definitiva es busca un procés d'autogestió basat en l'autodomini de quants en el present participen en la formació d'un patrimoni empresarial de cara a un futur.

D'altra banda, tothom hauria de cobrar una part de la seva renda en forma de Títols Sòlids, no líquids, que podrà invertir lliurement en qualsevol activitat productiva. D'aquesta forma queda palès que si bé tothom podrà cobrar, també tothom hauria d'estalviar de per vida, poc o molt. Així s'obté un estoc d'estalvi voluntari però concertat i compromès, mantenint al mateix temps la gent motivada per a treballar i produir, ja que no ha estat desposseïda de res del que és seu.

Tanmateix, se suggereix una reforma del treball en el calendari laboral. Cada any es dedicaran uns mesos al treball professional, uns altres a ocupació intel·lectual i uns altres a servei social. Però el més important és considerar que la jubilació serà un procés gradual a base de dues mesures progressives: reducció del nombre de mesos a treballar i augment del temps dedicat a una tasca més descansada i diferent de la feta com a primordial durant la vida laboral. En definitiva, Casals preveu arribar a una situació propera a la plena ocupació, com a conseqüència del conjunt de reformes econòmiques.

5.4.1.3. La fi de la societat del treball: disminució de les hores de treball i sou garantit (Gorz)

L'autor planteja una sèrie de propostes i mecanismes que serveixin com a instrument per a un canvi de model sòcio-econòmic per fer front a l'atur i la marginació, basat en la "desmercantilització" de la societat.

El punt de partida és la **disminució de la quantitat de treball** que la societat necessita; i l'objectiu és conferir a aquesta disminució la forma d'un alliberament del treball necessari. Els estalvis de treball que fan les mutacions tecnològiques han de ser repartides de tal manera que tothom pugui treballar, però cada cop menys, sense perdre el sou real. Hi ha d'haver una unió indissoluble entre el dret al sou i el dret a treballar.

La societat ha de garantir un sou que no disminueixi a mida que ho fa la duració del treball. El sou ha de ser independent, no del treball en si, sinó de la seva durada socialment necessària.

La **durada del treball** no s'ha de fer a escala de l'any sinó de la vida. Hi haurà llibertat per organitzar el temps de treball per cobrir necessitats socials en funció de les preferències personals (l'autor calcula una mitjana de **20.000 hores vida** per treballador que es poden realitzar en 10 anys a temps complet, en 20 anys a mitja jornada, o en 40 d'intermitents).

El **sou social** té la missió de distribuir entre tots els membres de la societat una riquesa que és el resultat de les forces productives de la societat en conjunt i no d'una suma de feines individuals. Funciona com una mena de deute amb la societat

que anirà pagant amb el temps per mitjà del seu treball, en els moments que vulgui, a canvi d'un sou vitalici.

El finançament es configura amb un mètode semblant al mecanisme de funcionament dels fons de jubilació, assegurances de malaltia o d'atur. Per mitjà de cotitzacions/impostos basats en els salaris i retribucions als treballadors que, temporalment o definitivament, interrompen la seva activitat assalariada.

El treball obligat de les 20.000 hores per vida servirà exclusivament per a la producció d'allò que sigui necessari, mentre que tot allò no estrictament necessari dependrà d'activitats simultànies, autònomes, autodeterminades i facultatives.

Entre la producció institucional i l'autoproducció per plaer hi haurà, també, una producció de lliure empresa, que pot ser artesanal, cooperativa o municipal-comunitària.

L'objectiu d'aquestes empreses pot ser el de produir uns béns o serveis facultatius en funció de desitjos específics, però també el d'assegurar millor, d'una manera diferent, una producció socialment necessària i amb un mínim de cost-treball.

En resum, les activitats de cadascú es desenvoluparan a tres nivells:

1) treball macrosocial heterònom (obligat) organitzat a escala de tota la societat i que assegura les necessitats bàsiques i les seves funcions.
2) les activitats microsocials, cooperatives, comunitàries o associatives, autoorganitzades a escala local i que tindran caràcter facultatiu i voluntari, excepte en els casos que aquestes activitats substitueixin el treball macrosocial per proporcionar localment unes activitats bàsiques.
3) les activitats autònomes que corresponen als projectes i desitjos personals dels individus, famílies o petits grups.

5.4.1.4. Contracte cívic i renda social (Duboin)

El model d'economia distributiva proposada per Duboin, té com a principi bàsic la desmercantilització del concepte de treball així com la distribució i el repartiment de tot allò que sigui necessari. Els progressos tecnològics han d'estar al nostre servei a fi que la principal motivació sigui augmentar el temps lliure. Semblantment a Casals, Chalaux i Gorz, considera fonamental la reducció progressiva de les hores treballades i la instauració del "treball a la carta", que permeti tenir ritmes individuals i una racionalització de la dimensió de les empreses.

Contracte cívic

Per a Duboin, el contracte cívic és l'instrument que permet desenvolupar al màxim la responsabilitat individual i una participació global de tots els integrants de la societat en el procés productiu. No és una assistència sinó un intercanvi. L'individu

es dedica a un treball definit solament durant un temps necessari i també participa de forma activa i crítica en la vida de la societat. Es tracta d'un compromís davant la societat en el qual assumeix la responsabilitat de col.laborar en aquelles tasques necessàries per al seu funcionament:

- Els ciutadans que tenen un projecte de treball es comprometen a fer-lo en les condicions (durada, mitjans i retribució) que ells mateixos defineixen.
- Si el contracte és acceptat, la societat els assegura els mitjans necessaris per a la seva realització.

Per a aquelles tasques més dures i indispensables en què cal assegurar la producció de béns materials i un cert nombre de serveis essencials, serà necessari articular un doble sistema que permeti la seva realització amb:

- la creació d'un servei social obligatori, de durada variable en funció de les necessitats productives.

Per coordinar les necessitats productives i de serveis amb els recursos humans disponibles, serà necessària la creació d'una Oficina de Gestió del Treball, que s'encarregarà, mitjançant terminals d'ordinador, de l'actualització contínua dels llocs de treball (demanda de treballs, estat de les previsions i nombre de persones que són necessàries, etc.). L'atenció dels futurs candidats serà personalitzada. Els especialistes adequaran cada perfil a les necessitats reals.

Renda social i individualitzada

En comprometre's amb la comunitat mitjançant el contracte cívic l'individu té dret a la part que li correspon de les riqueses de la societat. S'estableix un sou individual garantit (renda social) per a cada membre de la societat. Aquest sou serà directament relacionat amb el conjunt de la producció i creixerà a mesura que aquesta augmenti. Es basa en una moneda de consum que desapareix en el moment de la compra.

Aquesta renda social es semblant a la "Renda Individualitzada Universal", proposada per Colom, que segons aquest autor materialitzaria el dret de cada individu de la societat (inclosos nens) a una mínima independència econòmica. Colom també veu aquesta renda com l'instrument que crea condicions favorables per a un replantejament definitiu del paper de la "mestressa de casa". El nou enfocament de repartició de la renda permetrà donar visibilitat i reconeixement a unes tasques fins ara mesnystingudes, ja que no participaven de cap tipus d'ingrés.

5.4.2. L'Empresa Autogestionada i Distributiva

OBJECTIUS

L'empresa ha d'oferir garanties de continuïtat, i de benefici i responsabilitat compartides a les persones que hi treballen. La gestió ha de ser independent, però,

alhora respondre a projectes vinculats a les necessitats de la comunitat. Alguns autors consideren que els capitals d'inversió són de la comunitat, que els assigna als projectes que més s'ho mereixen.

DISPOSITIUS

5.4.2.1. L'empresa dirigida pels treballadors (Schweickart)

L'autogestió és el concepte que més preval en els autors, com a estructura organitzativa que assegura la participació del treballador en el gaudiment dels beneficis i riscos de l'empresa, alhora que reforça la seva responsabilitat envers el capital que ha invertit la societat.

En l'empresa autogestionada, tal com la proposa D. Schweickart, els treballadors són responsables de què i quant produir, de l'organització del treball i de com distribuir els beneficis nets.

Les decisions sobre aquests punts es prenen democràticament: una persona, un vot. En una empresa de dimensions considerables serà necessària alguna delegació d'autoritat, elegida pels treballadors. Cap càrrec és designat per l'Estat, ni per la comunitat en general.

Malgrat que els treballadors dirigeixen l'empresa, no tenen la propietat dels mitjans de producció. Aquests són propietat col.lectiva de tota la societat. La propietat societària es manifesta en la insistència (amb el suport de la llei) que el valor del capital social d'una empresa s'ha de mantenir intacte.

5.4.2.2. L'empresa distributiva (Duboin)

Les empreses, en el model de Duboin, són creades basant-se en la necessitat de la comunitat. El principi que governa l'organització del treball també és l'autogestió, però la seva operativitat difereix de les propostes de Schweickart, Gorz i Colom. Els projectes empresarials segueixen els passos següents: debat en grup del projecte (basat en les necessitats definides per la comunitat) presentat per l'empresa autogestionada, aprovació del projecte per la societat a cada nivell, i finalment inversió per part de la comunitat.

L'objectiu és que tota la societat s'impliqui en el procés; que l'empresa sigui el negoci de tots. És per això que els responsables no tenen una gratificació estrictament econòmica, sinó que són reconeguts socialment. Les empreses han de tenir, en la mesura del que sigui possible, una dimensió reduïda (trenta treballadors de mitjana), cosa que permet una major racionalitat de la producció i un sistema participatiu i d'intervenció personal en el procés productiu.

5.5. DISSENYAR MECANISMES POLÍTICS PARTICIPATIUS

La democràcia parlamentària i representativa, centrada en els partits polítics, ha perdut la seva legitimitat. Els partits han demostrat perseguir els seus propis interessos, dirigits principalment a assolir i mantenir-se en el poder. En aquest sentit, al sistema democràtic vigent li falta una visió a llarg termini i, per tant, la capacitat d'innovació social adequada a una societat complexa en ràpida evolució.

Cal descentralitzar l'aparell polític, i apropar-lo al ciutadà. Dissenyar una democràcia més participativa, de major llibertat individual, que es recolzi en estructures polítiques de base. Les noves tecnologies de la informació poden ser un instrument eficaç per a les consultes ciutadanes [31], així com per augmentar la transparència del sistema, facilitant l'accés a la informació a tots els nivells, des de la gestió pública local a les xifres macroeconòmiques.

Per aconseguir una democràcia més responsable, transparent i genuïnament representativa, cal també una reforma del sistema electoral i del finançament dels partits –mecanismes que permeten als partits (i als grups de pressió que els sustenten) mantenir-se en el poder. La primera opció proposa trencar el monopoli dels partits en el joc democràtic. La segona sols pretén afegir transparència al seu finançament.

De forma implícita, almenys, els autors admeten la prioritat política, en particular pel que fa la implantació de propostes innovadores.

5.5.1. Per una democràcia més directa, participativa i transparent

OBJECTIUS

Se cerca una democràcia menys centralitzada i més responsabilitzada. Tornar al dret d'autodeterminació i al principi de subsidiaritat. La comunitat com a agent impulsor. Establir poders polítics diferents per abordar els problemes a curt i llarg termini. Canviar el rol dels partits perquè compleixin la seva funció de transmetre la voluntat dels ciutadans a l'estat, i no al revés. Desprofessionalitzar la política.

DISPOSITIUS

5.5.1.1. Per a la subsidiaritat: invertir les piràmides de decisions polítiques (Ricart)

31. Pràctiques d'aquesta mena (votació a través de targetes intel·ligents via terminal bancari) s'estan experimentant en països com Noruega.

Ricart suggereix un nou enfocament centrat en les piràmides de lliure representació en cada àmbit d'activitat. Cada esglaó de la piràmide representa un nivell de decisió dels afers públics (àmbit local, comarcal, nacional entre les diferents autonomies i transnacional). A la base de la piràmide hi ha la figura del representant ("assessor polític") a qui cada ciutadà dóna lliurement la seva representació. I cada nivell de la piràmide és format per l'elecció dels representants del nivell inferior. Un simple canvi "d'assessor polític" d'un grup de ciutadans podria arribar a provocar canvis en els representants de molts nivells de la piràmide.

Així Ricart proposa que no hi hagi eleccions periòdiques. Els representants continuen mentre els qui els han "contractat" hi tenen confiança. La necessària transparència de la gestió pública a tots els nivells és la base sobre la qual decidiran els representants dels nivells inferiors o en última instància els mateixos ciutadans. Cada ciutadà donarà el seu vot a qui vulgui, perquè el representi en allò que vulgui i pel temps que vulgui, i aquest acte queda públicament i automàticament recollit gràcies a la teleinformàtica. Aquesta tecnologia, també permet al ciutadà estar, si ho desitja, en tot moment informat de les propostes, decisions i estratègies que els representants-assessors polítics van executant.

A cada nivell s'han de fer pressupostos i prendre decisions per solucionar els problemes propis del nivell, i tots els temes que no troben el consens o que tenen repercussions que superen l'àmbit en qüestió, passen al nivell superior. Les consultes i la informació del que s'ha dit, es fa sempre als representants del seu nivell inferior i són aquests qui aproven les propostes del nivell immediat superior.

5.5.1.2. Els Senat de Vigilància: un poder apartidista polític que vetlla pel llarg termini (Casals)

La preocupació de vetllar pels patrimonis natural, cultural i econòmic del país, fa néixer en el nivell polític la necessitat de resoldre la presa de decisions d'abast temporal a llarg termini, sovint desplaçada per les qüestions de curt termini. En aquest sentit, Casals proposa d'establir **dos poders polítics independents i no subordinats**, corresponents a dues visions temporals radicalment diferents.

Es mantindria un poder polític per a assumptes contingents, similar a l'actual govern, i **es crearia un nou poder polític per assumptes a llarg termini** –anomenat Senat de Vigilància– amb autoritat al mateix nivell que el govern.

Aquest Senat exerciria una potestat de vigilància sobre el sistema polític, amb autèntica divisió i equilibri de poder. Cadascun d'aquests dos poders polítics, Govern i Senat, hauria de comptar amb recursos i instruments propis i separats. Però, sobretot, s'hauria de **reformar el sistema electoral**.

A fi d'evitar la monopolització del joc polític per part dels partits, es proposa dividir el territori en districtes electorals suficientment petits perquè cada candidat sigui ben conegut pel seus electors. En la votació primària cada compromissari seria elegit per sufragi secret per tots els ciutadans del seu districte. La segona votació seria

nominal, oberta i explícita entre compromissaris que, normalment, no serien professionals de la política, sinó gent que en lloc de viure de la política viuria un temps per a la política. Aquesta reforma electoral podria, segons l'autor, ser la clau per aconseguir una representativitat més directa en la democràcia moderna, que gràcies a les telecomunicacions no obligaria a desplaçar-se contínuament a les seus dels parlaments.

Un grup d'aquests ciutadans de qualitat i independència excepcionals, constituiria el Senat de Vigilància. La duració dels mandats convindria que no fos massa curta (uns 6 anys).

5.5.1.3. Democràcia i descentralització: la factura-xec com a instrument de canvi (Chalaux)

Per a garantir una democràcia participativa i responsabilitzadora és fonamental la separació de poders i la descentralització en la presa de decisions. Cal separar, però amb interdependència, d'una banda els tres poders polítics: legislatiu, executiu i judicial; i d'una altra els sistemes polític, informatiu/cultural i econòmic, gràcies a la distinció entre estatuts (mercantil i comunitari) i aplicant en tots els camps el principi de subsidiaritat.

Però també s'ha d'assegurar la interdependència i la plena informació entre els diferents nivells. L'instrument per aconseguir tots aquests objectius, seria el nou sistema monetari-informatiu (factura-xec). És fonamental que la informació que forneixi aquesta nova moneda no depengui ni d'Hisenda, ni de la policia, ni del govern, ni d'empreses privades. **L'Estat i els particulars només tindran accés a les dades de caràcter general, que es posaran a l'abast de tothom, de forma coherent i gratuïta**. Es generarà automàticament una informació analítica i sintètica, detallada i exhaustiva, dels processos del mercat. La socialització d'aquesta informació serà fonamental per a la racionalització de l'economia, i per a la consecució d'una democràcia participativa i responsabilitzadora.

A les dades de caràcter personal només hi tindrà accés el mateix interessat i una Justícia independent, en cas d'haver d'obrir una investigació i documentar una sentència. La informació global estarà només en mans de la Justícia protegida per uns altres tres equips independents. Els tres equips tindran independència econòmica, institucional i organitzativa, i només estaran subordinats a la llei, però no tindran força coercitiva.

Les grans possibilitats tecnològiques introduïdes per la targeta intel·ligent (amb xip) fan possible ampliar i agilitar els processos decisionals democràtics.

Per exemple, a través de les xarxes telemàtiques instal·lades en les entitats bancàries, en les empreses o en els domicilis, els ciutadans podran participar en consultes periòdiques sobre temes d'interès col·lectiu. La targeta intel·ligent incorpora sistemes de reconeixement personalitzat que fan impossible la manipulació dels processos consultius.

Sense grans canvis és possible iniciar un "**Règim de Transparència**" que eviti estructuralment la corrupció. Totes les persones vinculades a les institucions públiques i la mateixa administració pública quedarien obligades a realitzar totes les seves transaccions amb factures-xec i serien fortament penalitzades per l'ús de moneda anònima. Els ciutadans i empreses que volguessin acollir-se voluntàriament al "Règim de Transparència" obtindrien importants beneficis fiscals. Per l'evidència de l'eficàcia i seguretat del sistema aquest podria anar produint una profunda transformació política i econòmica.

5.5.2. Per un Estat més reduït i responsable

OBJECTIUS

Reduir i millorar l'eficàcia de l'aparell administratiu i burocràtic de l'Estat. Cal veure l'Estat essencialment com un aparell que vetlla per la garantia dels drets, i no com el seu origen. Necessitat que reforci el seu paper insubstituïble de creador de normes permanents (estructurals). No s'ha de confondre Estat amb Comunitat.

DISPOSITIUS

Tots els autors indiquen que el model d'Estat ha de ser més reduït que l'actual. El grau i la qualitat de la reducció varia segons les propostes.

Per a Colom el problema central és la ineficàcia de l'administració pública. S'han de reduir les seves responsabilitats i concretar-les molt bé. L'Estat ha d'actuar com una instància coordinadora, lleugera i eficaç, sotmesa al principi de subsidiaritat (només serveix per a fer allò que els nivells inferiors d'organització no poden resoldre autònomament) i organitzada segons criteris de responsabilitat i eficàcia més propis de l'activitat empresarial. En aquest sentit, proposa establir criteris clars de responsabilitat eficient per als funcionaris públics, de tal forma que aquests en suportin també els costos de la gestió.

Per als altres autors que aposten per l'autogestió, la reducció del paper de l'Estat és molt més dràstica. A. Gorz és molt contundent: "Cal veure l'Estat essencialment com un aparell i com la garantia dels drets i no com el seu origen. L'origen ha d'estar sempre en les relacions socials". En aquest sentit considera que "el funcionament dels partits està pervertit perquè l'Estat es menja la societat".

Gorz indica que l'autogestió només és possible a escala de col.lectivitats reduïdes, i que el problema es planteja a l'hora de veure qui gestiona les diferents col.lectivitats autogestionades a nivells regionals i nacionals. Per això, admet, que cal un aparell de dret, un Estat. Però la qüestió és impedir que els professionals de la política formin una classe o casta, és a dir, que converteixin les seves competències en una font de poder.

ANNEX

EXTRACTES DELS AUTORS SELECCIONATS

MAURICE ALLAIS
CONTRA LES RENDES NO GUANYADES

EXTRACTE

L'activitat econòmica té per objecte satisfer les necessitats il·limitades dels homes amb els recursos limitats de què es disposa. Quin és els sistema econòmic que assoleix aquest objectiu amb la màxima eficàcia?

Els individus tenen interessos diferents i la vida en societat implica la recerca i l'aplicació d'un compromís entre tots. És a dir, una situació de mínima subjecció on la llibertat de cadascú només fos restringida en la mesura que pogués comprometre la llibertat dels altres. La realització d'aquesta mínima subjecció necessita de l'exercici de les llibertats polítiques pels individus. Quin sistema econòmic permet l'exercici de les llibertats polítiques?

Maurice Allais, autor francès Premi Nobel d'economia l'any 1988, es fa ambdues preguntes i respon que l'experiència històrica ha demostrat que l'organització de l'economia en un sistema de mercats descentralitzats i de propietat privada és una condició essencial per a l'exercici de les llibertats polítiques i el sistema que permet la màxima eficàcia en l'assignació de recursos.

Per què el sistema d'economia de mercats descentralitzats i de propietat privada compleix ambdues condicions?

D'una banda, la disposició de tot el poder econòmic pel poder polític és incompatible amb l'exercici de les llibertats polítiques i per tant amb la possibilitat d'assolir la mínima subjecció. En el sistema d'economia de mercats el poder econòmic es reparteix entre milers d'agents i per tant és on trobem la condició necessària per a la democràcia econòmica.

D'altra banda, el sistema d'economia de mercats, en permetre l'apropiació privada de l'excedent, n'incentiva la recerca i la realització. Això fa que aquest sistema econòmic possibiliti la màxima eficàcia. A més, la competència entre els agents econòmics permet el repartiment equitatiu dels excedents realitzats en l'economia.

Però els processos de descentralització en les decisions i d'apropiació privada de l'excedent que es donen en un sistema d'economia de mercats no impedeixen, si no es va amb compte, l'aparició de **rendes no guanyades** (rendes sense contrapartida en béns produïts o serveis efectuats), que porten a una distribució de la renda no vàlida èticament per no complir el principi de legitimitat de les rendes, segons el qual tota contraprestació econòmica rebuda ha de correspondre a una prestació a la col·lectivitat.

L'origen de les rendes no guanyades el trobem en els desordres monetaris, en situacions monopolístiques, en la propietat de béns físics, en la deflació i la inflació. Posem-ne alguns exemples. Si el propietari d'un immoble veu augmentats els seus ingressos perquè l'Estat ha decidit fer una carretera a prop i ha millorat la comunicació de l'immoble, ¿És legítim que el propietari rebi tota la renda? És legítima la renda guanyada pel deutor davant el creditor per l'existència d'inflació, si el crèdit no ha estat indexat?

Si l'economia de mercats ha estat atacada i criticada al llarg dels segles, i sobretot en el segle XX, ho ha estat per l'aparició de les rendes no guanyades. Per tant, i pels

avantatges que té aquest sistema, cal cercar el marc institucional adequat perquè, dins el sistema de mercats descentralitzats i de propietat privada, les rendes no guanyades desapareguin o siguin apropiades per la col·lectivitat.

L'objecte essencial de l'obra bàsica del pensament econòmic d'Allais "*L'impost sobre el capital i la reforma monetària*" és mostrar que, en el marc d'unes polítiques monetària i fiscal adequades, les rendes no guanyades poden ser suprimides o confiscades per la col·lectivitat sense comprometre el funcionament d'una economia de mercat, i fins i tot augmentar la seva eficàcia.

LA REFORMA FISCAL I MONETÀRIA

La fiscalitat proposada es basa en tres pilars:

• un impost sobre els béns de consum,

• un impost sobre els béns de capital que permetria apropiar col·lectivament les rendes no guanyades lligades a la propietat de béns físics (terres, immobles i equipaments), però no seria pagat pels tenidors de crèdits, obligacions o altres actius financers. Seria com el preu que han de pagar anualment els propietaris dels béns pel seu gaudiment i la seva lliure disposició, i

• una fiscalitat considerada indirecta per Allais com a resultat del gaudiment en forma exclusiva per part de l'Estat –i per tant de la col·lectivitat – dels guanys derivats de la creació de moneda. Segons càlculs del mateix Allais, això permetria suprimir completament l'impost directe sobre la renda (IRPF).

La **reforma monetària** consisteix en un **canvi substancial en el mecanisme de creació de crèdit**; mentre l'actual permet als bancs i a les entitats financeres tenir facultats per a la creació de moneda, Allais proposa que només el banc central (públic) en tinguin el privilegi exclusiu. Es controlarà així la inflació i només l'Estat es beneficiarà dels guanys derivats de la creació de moneda. Aquesta apropiació pública del diner inventat és l'altre element que permetria eliminar la càrrega fiscal sobre les rendes guanyades.

Les àmplies fluctuacions borsàries creen sobre l'economia productiva onades de pessimisme i optimisme. Actualment les fluctuacions borsàries són finançades pel poder de compra generat del no res pel mecanisme del crèdit. Per tant, la reforma en el mecanisme de creació de crèdit reduiria les fluctuacions. Caldria, a més, la reforma de la Borsa que, entre altres mesures consistiria a eliminar la cotització contínua i establir una cotització diària de cada valor per plaça i dia.

MAURICE ALLAIS, Premi Nobel d'economia 1988, va néixer l'any 1911 a París, fill d'una família de classe popular. Acabà els estudis secundaris en 1929. En 1936 entrà com a enginyer de l'Estat en el servei actiu de Mines. Des de 1944 és professor d'Anàlisi Econòmica a l'Escola Superior de Mines de París i des de 1946 Director del Centre d'Anàlisi Econòmica dedicat a la recerca científica. A partir de 1948 fou descarregat de tot treball administratiu i va poder dedicar tot el seu temps a l'ensenyament, a la recerca i a la redacció de publicacions. Les seves aportacions a la ciència econòmica es troben almenys en quatre dominis: la teoria de l'equilibri econòmic general i de la màxima eficàcia; la teoria de les eleccions aleatòries i els criteris per a les decisions econòmiques racionals; la teoria de la moneda i la teoria de probabilitats i de l'anàlisi de les sèries temporals.

JOAN N. CASALS
EL MODEL SÒLID

EXTRACTE

El Model Sòlid de Joan N. Casals planteja una sèrie d'alternatives de reforma del sistema capitalista actual i considera les crisis econòmiques com a fenòmens estructurals que exigeixen, més que noves regles, uns nous instruments de joc. Les seves propostes s'han d'entendre dins el context de les greus i progressives disfuncions que, segons ell, es manifesten, no sols dins el sistema econòmic, sinó també dins del polític, amb notables repercussions sobre el sistema cultural.

El primer problema, ens indica l'autor, **és la perversa solució que s'ha donat a la dificultat de materialitzar l'estalvi.**

Antigament l'estalvi durador es materialitzava en l'adquisició o de béns immobles o d'or i altres materials que feien el paper de valors refugi. Actualment la part de renda no destinada al consum (l'estalvi) és confiada prioritàriament al sistema financer (malgrat que aquest no li assegura estabilitat de valor) gràcies al fet que ofereix liquiditat i que els seus actius estan exempts de l'envelliment i desgast que té qualsevol obra del sistema productiu.

Davant la mancança d'un instrument provinent del sistema productiu que possibiliti conservar un estalvi durador de valor constant, aquest estalvi és captat per uns pseudomercats especulatius que l'entretenen i l'encareixen. El primer pseudomercat és el de les **transaccions especulatives immobiliàries**, les plusvàlues de les quals encareixen recursos necessaris per al funcionament del sistema productiu. L'altre, inclou el conjunt de **transaccions d'actius monetaris i financers**, el volum de les quals s'està inflant de tal manera que només es pot interpretar aquest creixement per dues causes: o perquè de tot el que entra només en surt una part, o perquè s'estan creant mitjans de pagament a partir del no res. A més, el volum de recursos que mou aquest sistema financer sols és explicable pel fet de disposar d'una gran massa de diner que és ajudada per la **creació de nou diner via crèdit bancari**, que en definitiva està format pels recursos que provenen del sistema productiu però que no hi tornen.

A més, el sistema financer està emparat per un marc legal i fiscal favorable, que facilita el desplaçament de recursos des del sistema productiu al sistema financer. Fins i tot es podria dir que els guanys del sistema financer subsidien capitals perquè estiguin aturats. Aquesta desigual competència entre el sistema financer i el productiu provoca la davallada de la inversió productiva, sense la qual no es pot parlar de progrés econòmic.

En definitiva, les interferències de l'economia especulativa sobre el sistema productiu donen com a resultat la manca de recursos per invertir dins el sistema productiu i en general la manca de recursos en la demanda, ja que gran part de la capacitat de compra no és utilitzada perquè està aparcada dins els sistemes financer i immobiliari. En aquestes condicions, allò que caldria regular no és pas el mercat de l'economia productiva sinó més aviat el "casino financer" que se li ha afegit impròpiament.

El segon problema fa referència a la **necessitat d'efectuar una inversió mínima en el sistema productiu.**

El progrés sostenible i la plena ocupació requereixen un finançament constant de la producció, de la innovació tecnològica, de la formació i fins de la protecció de l'entorn; els recursos necessaris procedeixen de l'acumulació de capital estalviat.

La inversió productiva del capital estalviat és, en opinió de l'autor i coincidint amb el pensament dels clàssics, la font del progrés econòmic. Però actualment al capital estalviat se li donen altres destins: préstecs al consum, crèdit a l'especulació, col·locació en productes financers de contrapartida real incerta, retenció de diner en forma quasi líquida, etc. Per altra banda no es fàcil arribar al volum d'estalvi necessari per al progrés sòcio-econòmic, ja que sense haver solventat la dificultat de materialitzar l'estalvi és difícil imaginar que la distribució de rendes es pugui combinar amb un repartiment de reserves capaç d'estendre la capacitat d'estalviar a tota la població.

Però com s'indicava, no tenim cap instrument adient per materialitzar l'estalvi de forma permanent i estable. Aquest instrument tampoc és el diner, ja que s'utilitza la mateixa moneda per a estalvi i per a despesa. Per aquest motiu, la dificultat per arribar a l'acumulació d'un estoc de capital mínim per invertir productivament es deu bàsicament a la confusió que ocasiona disposar d'una mateixa moneda per a dues operacions contradictòries: una, d'intercanvi de fluxos de producció, de consum i de diner, essencialment a curt termini; l'altra, de transacció d'estocs, de riqueses i de diner bàsicament a llarg termini.

Generalment hom pretén utilitzar el diner com una veritable reserva de poder de compra per llarg termini, malgrat que és un diner que no ofereix cap garantia de conservació del seu valor puix es tracta d'una mera promesa - sense penyora ni salvaguarda - d'un banc emissor lligat al poder polític.

UNA NOVA INFRAESTRUCTURA FINANCERA

Per fer front a aquests dos problemes, Casals planteja un conjunt de mesures, que configuren el que ell anomena "Model Sòlid".

Històricament la terra era l'instrument que proporcionava un dipòsit segur de valor i alhora una inversió productiva a llarg termini. El Model Sòlid proposa, en certa manera, retornar als orígens. El nou instrument financer que es proposa per materialitzar l'estalvi estarà recolzat per la terra, que continua essent l'actiu indestructible i estable per excel·lència, a més d'abundant i difícil d'ocultar.

Els objectius a assolir són: la reinversió constant d'un excedent al sistema productiu, la contenció de les activitats parasitàries en els sistemes financer i immobiliari, i per últim la distribució justa entre els agents que participen en la producció.

La reforma proposada pel model es basa en la formació d'una infraestructura financera amb nous instruments monetaris i financers. La terra és el factor clau que possibilita l'existència d'aquests nous instruments, essent imprescindible que part de la terra sigui comunitària. Això origina, a més, una nova i important oferta no-especulativa d'usos de la terra. La quantitat de terra necessària ha de ser només la que garanteixi els títols de reserva de valor i per import equivalent al de l'estalvi no invertit.

Els nous instruments són un de monetari (Títol Sòlid) i un de financer (Actiu Sòlid). Aquests, per altra banda, coexistiran amb la moneda convencional –el diner. El Títol Sòlid serà la reserva de valor, no inflacionària garantida per la terra. És a dir, l'instrument idoni per a l'estalvi i el finançament a llarg termini que pot generar un actiu financer (l'Actiu Sòlid) amb rendibilitat. El diner continuarà servint per a compra i finançament a curt termini.

Una nova entitat financera, el Banc de la Terra, farà d'administradora de la terra. La seva missió monetària es pot resumir en les funcions següents:

- Tenir l'exclusiva de la creació, emissió i conversió de Títols Sòlids.
- Emetre Títols per la quantitat de terra adquirida.
- Determinar el preu del Títol atenent l'import de lloguers (en diner) que rendeix part de la terra comunitària.
- Comprar els diners a empreses i estalviadors a canvi de Títols Sòlids.

En un altre ordre assumirà també funcions de vigilància sobre:

- La transformació de Títols o Actius Sòlids només en actius productius a fi d'evitar una dissipació d'estalvis.
- La demanda de Títols Sòlids per part de les empreses a fi de que estigui equilibrada amb l'oferta de diner per part dels estalviadors.
- La gestió dels lloguers de les terres.

Aquests nous instruments financers poden aparèixer per iniciativa privada quan cooperatives de propietaris de terra agrícola i urbana, decideixin llogar la seva terra. Una altra possibilitat es pot donar per iniciativa de corporacions locals, mitjançant emissió de Deute indexat i convertible en títols del seu patrimoni local.

UN CONJUNT DE NOVES POLÍTIQUES SOCIALS I ECONÒMIQUES

La nova infraestructura financera en la pràctica farà possible:

una política social, amb la introducció de les rendes diferides:

Part del salari o de qualsevol altra renda es pagarà amb Títols Sòlids. És una forma de fer un estalvi pactat i obligatori però no confiscat (sense necessitat de forçar la pressió fiscal). L'individu disposarà del seu estalvi que podrà utilitzar com a auto-assegurança d'atur i jubilació, o bé per augmentar la seva participació en la propietat de les empreses, i arribar així a un capitalisme popular en el qual s'hauran estès a la majoria les rendes de capital.

una política ecològica:

Posant preu a la natura amb uns cànons ecològics que possibilitin la integració de l'ecologia en el món econòmic, tot evitant-ne l'ús especulatiu.

una política fiscal:

Les reformes proposades alleugereixen la càrrega sobre el treball i el sistema productiu. Sorgeix el concepte d'impost a la passivitat (en oposició a l'impost sobre l'activitat productiva) que grava sobre el fet de posseir capitals; sobre l'ocupació i utilització de la terra; sobre el consum i ús de béns i serveis; i sobre l'acceptació d'herències.

També es proposa un altre nou tribut, l'IPA (impost sobre el preu afegit), sobre els interessos dels crèdits en diner que financen el consum. L'IPA permet fer una política anti-inflacionària, sense sacrificar la inversió.

UN SISTEMA POLÍTIC EFICIENT I ESTABLE

Actualment existeix un paral·lelisme entre política i economia pel que fa a la manca de responsabilitats (i instruments) pel llarg termini. Dins el sistema polític es prenen decisions que condicionen decisivament el futur de la societat. Aquestes decisions

polítiques haurien de considerar la variable conjuntural sense deixar de banda els assumptes estructurals, que van més enllà de la legislatura.

Per solventar el problema temporal es vol crear un nou poder polític complementari, el Senat de Vigilància que serà responsable de tot allò que és permanent. El resultat és la combinació d'un poder polític per a assumptes contingents, com l'actual govern de gestió, i un poder polític per a assumptes estructurals de llarg termini (Senat de Vigilància) amb autoritat al mateix nivell que el govern. Cadascun d'aquests dos poders polítics haurà de tenir recursos i instruments propis i separats.

Les missions principals del **Senat de Vigilància** seran vigilar i protegir les reserves naturals, culturals i humanes, així com les reserves del nou sistema monetari-financer. Aquesta duplicitat d'institucions en la política recorda la duplicitat d'instruments monetaris en l'economia, i considera que l'organisme del cos social podria imitar la biologia dels organismes superiors, que obtenen la seva estabilitat d'un doble sistema informatiu intern.

Per a dur a terme la reforma política serà decisiu comptar amb l'instrument electoral, creant dos grups d'electors per a dos poders polítics diferents. L'elecció de candidats (polítics no d'ofici) pel Senat de Vigilància es durà a terme en dues etapes: la primera amb llistes obertes per sufragi secret i majoritari de tots els ciutadans que superin un límit d'edat. Cal que els districtes siguin d'una dimensió prou petita per permetre el tracte directe elector/candidat. La segona etapa serà nominal, oberta i entre els compromissaris de la mateixa franja d'edat elegits en la primera etapa.

Es pretén arribar a una democràcia representativa més directa que l'actual, amb menys acaparament del poder pels partits polítics. El paper normatiu i estructural de l'Estat haurà de ser reforçat en detriment de l'intervencionisme conjuntural.

JOAN CASALS I NOGUERA va néixer a Manresa (Bages) l'any 1925. Realitzà a Barcelona els estudis d'enginyer industrial (1951). L'any 1953 començà a desenvolupar la seva activitat professional dins el camp d'enginyeria de processos industrials i aprofità per conèixer Europa. No gaire més tard, el 1960, fundà a Manresa l'empresa Casals Cardona Industrial S.A., especialitzada en l'aplicació de les noves tecnologies i materials per a la protecció del medi ambient. Ha col·laborat en la Junta del Col·legi d'Enginyers (1975-79), també fou cofundador (1976) i president de PIMEC el 1978, president de l'Associació de Dirigents (1979), membre de la Cambra de Comerç (1980-83), vocal del Consell de la Caixa de Catalunya (1978-82) i vicepresident de la Mutualitat dels Enginyers (1981-86). Ha rebut en els últims anys nombrosos reconeixements per a la seva trajectòria d'enginyer i empresari.

AGUSTÍ CHALAUX
RACIONALITZAR LA MONEDA

EXTRACTE

Les característiques de l'actual instrument monetari, anònim i desinformatiu, faciliten el joc brut en la societat. Aquest joc afavoreix que els poders fàctics –poders de fet, no de dret– actuïn impunement, sense deixar rastre. Com a conseqüència, el sistema polític, el sistema econòmic i el sistema informatiu/cultural no són independents, establint-se unes connexions de poder il·legítim entre ells. Mitjançant el diner anònim sorgeixen i actuen els poders fàctics en els tres sistemes. El joc brut –il·legal o il·legítim– crea moltes distorsions i disfuncions. La democràcia esdevé només formal, i no real –participativa i responsabilitzadora. L'Estat esdevé representant dels interessos dels poders fàctics. El mercat lliure esdevé llibertinatge mercantil; el subsistema financer es deslliga del subsistema productiu, i aquest del subsistema ecològic. I la ciència econòmica i la seva eficiència pràctica es veu dificultada. Tanmateix "El joc brut no és, possiblement, una fatalitat inherent a la condició humana". Però es veu afavorit o dificultat per les regles de joc socials i econòmiques. Aquestes són més causants de les disfuncions que no pas els actors que hi intervenen.

D'altra banda s'està imposant la "monètica" -moneda electrònica- sense debat social ni marc jurídic i polític que en permeti un ús coherent i democràtic. Fins ara l'aplicació de la monètica ha estat conseqüència de la innovació tecnològica i dels interessos econòmics: reduir costos i augmentar beneficis, millorar els serveis... En l'actual aplicació del diner electrònic no queda garantida la intimitat de les persones i moltes dades són en mans d'empreses privades, d'Hisenda, de la policia... Per aprofitar les possibilitats de la monètica i evitar-ne els perills cal buscar unes noves regles de joc.

Modificar el tipus d'instrument monetari és una condició necessària -no suficient- perquè es puguin prendre democràticament les decisions que calguin i canviar les regles de joc. El canvi de tipus de moneda és un canvi subtil, instrumental. "Els canvis d'instruments són molt menys violents que els canvis de costums imposats..."; "...es proposa un nou instrument per intentar superar un dels problemes de les revolucions històriques: que tot canvia, però que el poder d'uns quants continua." D'altra banda, "La moneda és un instrument de canvi no sols mercantil, també social. El tipus de moneda (...) afavoreix un tipus o altre de societat i de mercat: el poder irresponsable o la llibertat responsabilitzada".

El nou instrument monetari que es proposa, la "factura-xec", és personalitzat, responsabilitzador i informatiu. Informa de les característiques de cada acte mercantil, assegurant la transparència i la responsabilitat. També es proposen unes noves regles de joc, mercantils, socials i polítiques, coherents amb el nou instrument. Hi ha informació exhaustiva del sistema econòmic; la de caràcter personal es protegeix, amb únic accés del mateix interessat i d'una Justícia independent; i la de caràcter general es posa a l'abast de tothom. La democràcia esdevé real, participativa i responsabilitzadora, amb la separació de poders -sistemes polític, econòmic i informatiu/cultural-, però amb una transparent interdependència, i amb la descentralització de les decisions polítiques segons el principi de subsidiaritat –en un

marc federal. Una Justícia independent –també subjecte a la transparència– vetlla per l'acompliment de les regles de joc democràticament establertes.

Es manté al marge del mercat allò que no sigui mercantilitzable ni burocratitzable, pel perill de ser destruït o corromput. S'assegura un mínim poder adquisitiu per a totes les persones, que a la vegada permet donar sortida als excedents productius. El mercat esdevindrà més lliure i responsabilitzat, autoregulat i equilibrat. Un mercat basat en el desenvolupament del sistema productiu però en un marc ecològic i amb el suport del sistema financer; i la ciència econòmica podrà esdevenir una disciplina d'autèntic rigor científico-experimental i amb operativitat pràctica.

En tot el model és fonamental buscar implementacions realistes, instrumentals i "viables en l'aplicació pràctica", que s'adaptin a cada realitat. El model es fixa molt en les noves tecnologies que estan desenvolupant les possibilitats d'implementació del sistema factura-xec mitjançant la monètica.

Algunes de les propostes que es fan per aconseguir aquests objectius són:

• Per tal d'assegurar les necessitats mínimes de consum a totes les persones i per facilitar una interdependència transparent entre les diferents funcions en la societat es proposa distingir quatre estatuts: el general (que garanteix un mínim a tothom), el mercantil (per a determinades situacions dels qui estan retribuïts pel mercat), el comunitari (per al finançament dels serveis comunitaris i del seu personal) i el mixt (per a empreses artesanals i serveis comunitaris que participin en el mercat).

Cada estatut atribuirà uns determinats punts a cada persona o institució. El valor monetari del punt variarà en funció del nombre de punts atribuïts entre tots els estatuts i la massa comunitària de diner creada segons els excedents de producció. Si el mercat augmenta els excedents, el valor dels punts pujarà. Si el mercat redueix el nombre d'excedents el valor del punt baixarà i pressionarà que una part de les persones acollides a l'estatut comunitari l'abandonin i intervinguin productivament en el mercat (perquè estaran més ben pagades). S'estableix, així, una autoregulació entre mercat i serveis comunitaris (que només poden existir si hi ha prou riquesa produïda per a mantenir-los).

• La invenció de diner comunitari podrà realitzar-se sense provocar inflació ni desequilibris gràcies al sistema informatiu fornit per la factura-xec. Aquest sistema permetrà detectar excedents de consum i d'inversió. Les autoritats monetàries podran injectar o retirar poder de compra en el sector de consum a través les Caixes i en el sector d'inversió mitjançant els Bancs. Les Caixes oferiran els serveis comptables i d'estalvi en els sector del consum. Els Bancs dedicats a les necessitats de les empreses seran els encarregats de canalitzar els crèdits comunitaris a la inversió i no podran inventar diner, ja que només en podran prestar segons les quantitats i els termini dels seus dipòsits.

• La fiscalitat, amb la seva funció redistributiva, finançadora de serveis públics i interventora en les variables macro-econòmiques, podria quedar substituïda per les possibilitats del nou sistema. En cas que calgués mantenir-la, podria ser gestionada amb una extraordinària facilitat, aplicant un percentatge a l'import de cada factura-xec. La recaptació automàtica d'un impost únic seria d'una gran eficàcia i claredat. El sistema factura-xec també permetria aplicar un percentatge positiu o negatiu que carregués les activitats pernicioses per a la conservació dels recursos i el medi ambient i que, en canvi, subvencionés automàticament les considerades beneficioses. Els fons

ecològics recollits serien gestionats per una Autoritat de Protecció Ecològica, independent de les Autoritats Polítiques i de les Monetàries.

• En un món interrelacionat, el sistema factura-xec permetria dotar de transparència el comerç internacional, reduir els moviments especulatius de diner deslligats de l'intercanvi de béns i serveis, i facilitar l'equilibri de la balança de pagaments, superant l'hegemonia de les monedes fortes i l'especulació amb les divises.

• El sistema proposat seria adaptable a diferents realitats socials, econòmiques, polítiques i tecnològiques (segons les possibilitats de la monètica). Però per a la seva implantació –sigui gradual o total– cal, com a mínim, uns canvis en el sistema judicial i en la gestió dels sistemes informàtics, que garanteixin la protecció de la intimitat però que no impedeixin els beneficis econòmics i redistributius que es pretenen. Una de les possibilitats d'implantació gradual pot partir de la necessitat d'un eficaç pla anticorrupció que garanteixi l'Estat de dret. Aquest pla contemplaria l'obligació d'acollir-se a un "Règim de Transparència" per part de totes les persones i institucions relacionades amb la gestió i administració pública, les quals, no poden esgrimir cap excusa per evitar una total transparència dels seus comptes. Els ciutadans i empreses que volguessin acollir-se voluntàriament a aquest Règim de Transparència obtindrien importants desgravacions fiscals. Si es mostrés l'eficàcia del sistema podria anar-se acceptant i implantant per l'evidència dels seus beneficis.

AGUSTI CHALAUX DE SUBIRÀ va néixer el 19 de juliol de 1911 a prop de Barcelona. Era fill d'un industrial francès, propietari d'una fàbrica de tints de llana. A nou anys el van enviar a França per estudiar batxillerat. A 14 anys va conèixer fortuïtament Horace Finaly, home molt influent, president de la "Banque de Paris et des Pays Bas". Es va establir una amistat especial entre ambdós, i durant 14 anys van mantenir reunions periòdiques. Va cursar estudis de Química a França, on va viure fins al final de la segona guerra mundial. El 1945 tornà a Catalunya, i va perdre tots els seus llibres i escrits. Aquí va participar en la creació de diverses entitats, entre les quals el Centre d'Estudis Joan Bardina. L'obra d'Agustí Chalaux és fruit de més de cinquanta anys de recerca. La voluminosa obra, aparentment desordenada i sovint no escrita o perduda, ha estat estudiada i sintetitzada en diferents documents per ell i els seus col·laboradors.

ÒSCAR COLOM
LA TRANSFORMACIÓ SOCIAL

EXTRACTE

Els models sòcio-econòmics d'inspiració més genuïnament capitalista, que dominen avui en dia en tots els països desenvolupats, han sabut guanyar, de moment, la competició amb els seus oponents, però no han pogut resoldre els greus problemes interns que tenen plantejats. Òscar Colom vol portar endavant una tradició de **reflexió crítica sobre el capitalisme actual, com a sistema generador d'injustícia i desequilibris**, afegint-hi uns elements d'anàlisi i de proposta fins ara menystinguts.

Les extremes desigualtats en la distribució de la renda són el fet que més clarament il·lustra les principals disfuncions de la societat capitalista.

La distorsió primordial radica en el fet que la unitat econòmica bàsica és el nucli familiar, i no l'individu. Això fa que pugui passar quasi desapercebut un fet excepcionalment greu: **aproximadament dues de cada tres persones –la meitat de les quals són dones– no tenen cap ingrés propi**, i per tant depenen d'una tercera, el "patriarca", la renda del qual no té però en compte les càrregues familiars.

A més a més, una part important de la població potencialment activa no té accés al treball (aturats), o treballa sense compensació econòmica (mestresses de casa), o bé exerceix activitats econòmiques no comptabilitzades (economia submergida).

Quant a la tercera part de població perceptora de rendes, aquesta es reparteix de forma molt desigual, a més dels ingressos, també la imposició contributiva. Aquesta **descansa principalment sobre les rendes productives, en benefici de les especulatives**. El sistema impositiu pressiona assalariats, petits i mitjans empresaris, treballadors autònoms, etc., i dóna en canvi molt joc als grans moviments de capitals i a les operacions immobiliàries i borsàries.

Per Òscar Colom, **les regles de joc del sistema actual no afavoreixen, en conjunt, l'establiment d'una activitat econòmica equilibrada i estable**, respectuosa dels patrimonis col·lectius (amb la Natura en el primer lloc), que garanteixi treball per a tothom, un adequat nivell de benestar col·lectiu i una eficaç distribució de les rendes. Ben al contrari, l'actual funcionament del sistema promou la lògica de l'expansió il·limitada, i els processos de concentració de poder, tant econòmic com polític, amb unes conseqüències d'inestabilitat tan greus com imprevisibles.

La incapacitat d'aconseguir unes condicions reals mínimes de justícia distributiva i redistributiva entre tots els individus que formen part d'una col·lectivitat és en gran mesura imputable al **paper irresponsable de l'Estat**. Aquest s'ha aliat amb el gran capital, unificant interessos en la carrera per a la detenció del poder, i ha deixat de perseguir la seva missió, que és garantir el benestar i l'exercici de drets i deures per a cada ciutadà. L'Estat, inspirat per ideologies tant de dretes com d'esquerres, ha anat inflant i burocratitzant la seva estructura sense que això hagi servit per a corregir les desigualtats distributives, ni per a estabilitzar l'economia tot eliminant els escàndols de l'atur i de l'economia submergida. Òscar Colom veu en l'Estat el principal causant de les múltiples situacions d'injustícia i malestar, per omissió de les seves responsabilitats en la gestió del bé comú.

El desecadenant inicial d'un canvi general d'aquestes tendències disfuncionals del sistema és, per al nostre autor, l'adopció d'un model de redistribució de la renda de caràcter individualitzat i universal.

Cada ciutadà, des del naixement fins a la defunció, ha de tenir el dret personal i intransferible de percebre un ingrés suficient per poder portar una vida normal, tant des del punt de vista material com cultural. Mentre l'individu no es pugui valer per si mateix, l'Estat ha de garantir el seu manteniment mínim, al marge d'imponderables, a través d'una renda mínima individualitzada universal, que el faci participar en el pressupost familiar, li transfereixi una dignitat en qualitat de persona i trenqui en l'aspecte econòmic la tutela patriarcalista que tan sovint l'anul·la com a persona.

La població activa per naturalesa i per dret, és a dir tota persona en edat i condicions de treballar, rebrà els seus ingressos com a contraprestació d'un servei donat. L'Estat serà responsable que ningú quedi exclòs del món del treball. Per una banda, garantirà un treball social –a precari i amb retribució mínima– a totes les persones que es trobin sense feina, oferint així una solució provisional que, tot i no ser còmoda per ningú, impediria però el "pacte de la fam" i facilitaria els processos de reciclatge laboral en condicions dignes.

Aquestes garanties de protecció social farien possible, d'altra banda, una màxima liberalització del mercat del treball, i l'eliminació de tots els obstacles a la fluïdesa de la contractació. A més a més, crearien condicions favorables per al reflotament de l'economia submergida, amb tot el que això pot significar en termes de producció, consum i recaptació fiscal.

La remodelació de la política fiscal és una altra peça clau d'aquest model. Aquí també la individualització i l'equitat distributiva són els criteris que regeixen tot el plantejament. La contribució al benestar col·lectiu és un deure que ha d'acompanyar cada individu des del naixement fins a la mort.

No es tracta però d'augmentar els impostos, sinó de repartir-los millor i amb més neutralitat. S'ha d'eliminar el frau, fer que tots contribueixin fiscalment. Sobretot, s'ha de modificar l'accent impositiu, fent-lo recaure majoritàriament sobre les rendes passives. Això vol dir incidir sobre la riquesa ociosa (patrimonis passius) i les rendes especulatives, així com sobre la despesa sumptuària, adoptant, alhora, mesures que afavoreixin l'estalvi i la inversió productiva.

La perspectiva marcada per Òscar Colom és **anar simplificant el sistema fiscal cap a una imposició única, que integri els tres principals puntals de la imposició directa** (IRPF, Impost sobre el Patrimoni i Impost sobre Societats), potenciant alhora la seva vocació redistributiva. La racionalització del sistema fiscal seria, de fet, una de les claus que faria possible l'acció redistributiva de la renda individualitzada universal.

L'altra clau fonamental és el replantejament del tracte reservat a les estructures productives. L'objectiu primordial ja no és el creixement, sinó l'estabilització econòmica acompanyada d'una major justícia distributiva.

La Natura, entesa com a factor de producció amb un element de transcendència (pel que fa a ús, valor i temps) fins ara menystingut, és el referent clau d'una nova concepció econòmica. Cal reemplaçar l'actual objectiu del màxim profit per un altre, que és el de minimitzar les pèrdues d'uns recursos limitats, que pertanyen a la col·lectivitat humana en el seu conjunt i dels quals tots hauríem de gaudir (incloses les generacions futures). Es tracta, en definitiva, d'aprendre a respectar els límits ecològics en què l'activitat econòmica es mou, mantenint intactes els seus capitals.

Seguint aquesta filosofia, s'ha de considerar tot capital (fruit històric de l'associació de Natura i Treball) com un bé social que es pot utilitzar, però no consumir indiscriminadament.

La societat hauria d'adoptar, doncs, unes mesures que garanteixin l'estabilitat en el temps dels béns de capital. Això es pot obtenir vinculant els capitals de les empreses al patrimoni públic, a través d'una mena de "socialització jurídica" d'aquests capitals. L'Estat tindria la propietat formal dels mateixos capitals que les empreses privades en la pràctica continuarien tenint i administrant lliurement com abans, amb l'únic vincle d'haver de mantenir-los intactes.

D'aquesta manera es pretén evitar, d'una banda, els processos d'acumulació de capital privat, i alhora el malbaratament de recursos col·lectius. D'altra banda, es vol fer un pas decisiu en el camí de la promoció del teixit productiu i de la igualtat d'oportunitats, ja que **l'Estat es compromet d'una forma general a posar a la disposició dels agents econòmics l'ús del capital que hom consideri necessari per dur a terme una determinada activitat, demanant, com a única contrapartida, que aquest capital no es perdi**, és a dir, que estigui sempre disponible. La intermediació financera d'aquesta forma de capitalització social aniria doncs a càrrec de l'Estat, amb una taxa d'interès molt baixa, que es reduiria, en la pràctica, al manteniment del cost d'administració, a la compensació de les pèrdues naturals i també a servir de taxa d'explotació.

Aquesta mesura suposaria, entre altres coses, una **pràctica eliminació dels moviments especulatius de capital**, *així com una important racionalització de les iniciatives* empresarials (s'anirien auto-eliminant els projectes no viables). Més en general, representa una aposta decisiva per la democràcia econòmica i per una estructura productiva centrada, com a eix vertebral, en les petites i mitjanes empreses. Finalment, **la preocupació bàsica pel manteniment del capital comú es veu concretada gràcies al paper que juga l'impost sobre el patrimoni en el sistema impositiu**.

Contràriament al que podria semblar, aquestes mesures volen conjugar-se amb una simplificació radical de l'aparell estatal. Òscar Colom proposa **un model d'Estat molt més reduït que l'actual, amb menys responsabilitats però molt concretes**. En primer lloc, com hem vist fins ara, ha de fer-se càrrec de la recaptació fiscal així com de la política de rendes. En segon lloc, l'Estat és responsable de la gestió i del manteniment del patrimoni col·lectiu. És, per tant, el que regula la política financera i ecològica. En tercer lloc és el que pren la iniciativa per totes les obres que –per la seva magnitud– no pot realitzar la iniciativa privada. Finalment toca a l'Estat l'administració de la justícia, així com el manteniment de les condicions d'"ordre" intern i la "defensa" respecte a l'exterior.

L'Estat ha d'actuar com una instància coordinadora, la missió de la qual és complir aquelles funcions que la societat civil no pot complir. La seva estructuració i actuació ha de respondre, doncs, al principi de subsidiarietat.

D'altra banda es preveu la necessitat de mesures efectives per al control de les actuacions i la valoració dels resultats, segons criteris semblants als de l'empresa. Funcionaris i polítics han de respondre a uns clars principis d'eficàcia i responsabilitat, i també de transparència.

Un model d'Estat d'aquesta mena, "lleuger" però eficaç, desvinculat del joc d'interessos corporativistes, serà possible en tant s'hagin posat en marxa aquelles mesures transformadores –com la renda individualitzada universal– que per la seva pròpia dinàmica condueixin a una nova configuració de les estructures sòcio-econòmiques, i obrin també als individus, homes i dones, nous camins per a la realització de les pròpies potencialitats.

ÒSCAR COLOM I CANILLAS va néixer en 1938 a Barcelona. Va créixer en un context familiar i social d'esquerres, agnòstic, naturista i catalanista. La delicada situació econòmica familiar el portà a treballar de molt jove, i a desenvolupar la seva formació autodidacta. Durant 25 anys de treball actiu, ha passat per les activitats i responsabilitats més diverses, primer com a assalariat i després com a treballador autònom, empresari i assessor. La seva activitat laboral ha anat acompanyada d'una militància sindical i política constant. Amb l'arribada de la transició, comença la seva activitat d'empresari, amb la creació del restaurant "Self Naturista", així com, en 1983, de "l'Eina", firma per a la divulgació de literatura (llibreria "l'Eina"), que s'amplia també a l'activitat editorial ("l'Eina-editorial"). Actualment desvinculat de la militància política, es dedica al desenvolupament d'alternatives en matèria d'economia social.

JACQUES I M. LOUISE DUBOIN
L'ECONOMIA DISTRIBUTIVA

EXTRACTE

Per a Duboin el procés de creixement il·limitat del sistema capitalista és el culpable de l'imparable augment de la desigualtat social, que pateixen tant els anomenats països del Tercer Món com els considerats desenvolupats (aparició de l'anomenat Quart Món). També és l'origen d'un procés de competitivitat econòmica que deriva en una guerra econòmica, que afecta el món capitalista i que promou uns valors basats en l'èxit econòmic i la rendibilitat a qualsevol preu.

L'economia de mercat, basada en la lliure empresa, es troba sotmesa a una profunda crisi. La necessitat de buscar nous mercats, d'augmentar la producció perquè el sistema no s'aturi, ha provocat una sobreproducció que acaba per ofegar el mateix sistema i conduir-lo a un carrer sense sortida; és un cercle viciós i tancat del qual només es pot sortir mitjançant l'expansió continuada, tornant novament al punt de partida i agreujant indefinidament la crisi.

Les causes de la crisi no són unidireccionals. És un procés en què tots els integrants del mecanisme capitalista (financer, productiu i polític) són causa i resultat. **La falta de moneda estable basada en un patró real i no fictici, com és el cas actual, provoca una situació d'inestabilitat monetària que afavoreix la inflació i l'especulació, i que propicia una distribució arbitrària de la riquesa** afavorint aquells components de la societat que es troben en una situació més privilegiada dintre del sistema (propers al poder polític/econòmic) o que simplement tenen menys escrúpols a l'hora d'efectuar operacions financeres poc ètiques. Aquest fet provoca una situació que Duboin defineix d'"incertesa", en la qual la inversió privada queda frenada a causa de la pèrdua de confiança per part del capital, i incideix directament en la crisi empresarial davant de la lògica reticència de la banca (sempre moguda només per criteris de rendibilitat econòmica) a continuar finançant a les empreses.

Aquest procés no és independent de la resta de sectors (fonamentalment el productiu). La manca d'atractius per a la inversió en el sector productiu i la situació d'incertesa signifiquen pèrdues continuades en l'empresa privada i la impossibilitat de planificar producció i preus. La necessitat de vendre cada cop més, malgrat la situació de crisi, té un doble resultat:

- D'una banda, les empreses poc competitives tanquen en no poder reduir costos, amb la conseqüent pèrdua de llocs de treball i el descens del poder adquisitiu dels treballadors, que han de suportar una reducció contínua dels seus sous per intentar trobar un lloc de treball; a mida que la crisi es fa més forta hi haurà més treballadors disposats a realitzar un determinat treball per un salari cada cop més baix.
- D'altra banda, aquelles empreses que volen sobreviure entraran en la dinàmica de reducció continuada de costos disminuint el nombre d'ocupats i invertint en innovació tecnològica.

El resultat del procés es concreta en una situació de sobreproducció que satura els mercats juntament amb una reducció important de la capacitat de compra d'un nombre creixent de

consumidors, a causa de l'augment de l'atur. El descens del consum provoca l'estrangulament del sistema:

- Manca de capitalització en les empreses, agreujada per la manca de crèdit bancari per poder remuntar la crisi, amb el conseqüent tancament patronal i agreujament de l'atur.
- Descens dels ingressos de l'estat i de la societat en general que tenen dues conseqüències directes:
  - Increment dels impostos per a finançar les prestacions de desocupació, que obliga a les empreses a reduir costos per poder competir, el que al seu torn fa que s'hagi d'incrementar l'ús de les noves tecnologies estalviadores de treball humà.
  - Restricció dels serveis socials, davant la impossibilitat per part de l'Estat de mantenir la infraestructura assistencial, basada en una recaptació d'impostos directament relacionada amb la producció.

Les sortides del sistema actual davant la crisi estructural es basen en dos punts:

- Proteccionisme enfront la resta de països, tancant al màxim possible l'entrada de productes de l'exterior. Per a Duboin això condueix a l'aparició de nacionalismes excloents (no oblidem que la major part de l'obra de Duboin està escrita en el període d'entreguerres) que contribueixen a augmentar l'enemistat entre les nacions sota la forma de "guerra econòmica".
- Recerca, a qualsevol preu, de nous mercats mitjançant la formació de "holdings" i multinacionals que extreuen els recursos i primeres matèries dels països del Tercer Món i contribueixen a l'explotació de la seva mà d'obra i a l'empobriment de les seves societats.

El sistema capitalista necessita d'un sector polític que consolidi una estructura de poder que defensi els interessos dels grans grups econòmics. La manca de representativitat política i el poc pes de la societat en la presa de decisions més importants incideixen en l'augment de les desigualtats socials, que a la vegada estan directament relacionades amb les conseqüències de la crisi financera i productiva.

És una cadena sense fi, un cercle tancat sense sortida. Un sistema que per a Duboin havia desembocat en la I Guerra Mundial i que vaticinava (en el període d'entreguerres) un proper conflicte mundial com a única sortida de la crisi. El creixement il·limitat conduïa directament a la necessitat de destruir allò que s'havia produït per tornar a iniciar el procés.

PROPOSTES D'UNA SOCIETAT DISTRIBUTIVA

Al contrari que el sistema capitalista, el model que proposa Duboin es basa en l'equilibri. L'objectiu principal és que els sectors productiu, financer i polític siguin instruments per configurar un sistema igualitari, del qual quedin exclosos la competitivitat i el mercantilisme.

El sector productiu ha de centrar-se en satisfer les necessitats reals de la societat mitjançant el consens de tots els seus integrants; un consens que es basa en el principi de la desmercantilització del sistema productiu i en l'equilibri entre consum i producció. El treball ja no depèn del mercat i no és l'únic mitjà de guanyar-se la vida, i els serveis socials passen a ser un dret de tots els ciutadans, independentment del seu poder adquisitiu. L'Estat és l'encarregat de regular la producció mitjançant la participació activa de tota la societat en la planificació, control i seguiment dels projectes empresarials.

L'estructura productiva es fonamenta en l'**empresa distributiva**. Aquest tipus d'empresa perd el caràcter capitalista, ja que és creada en base a les necessitats de la comunitat, i no per expectatives de benefici, a partir de la voluntat de les comunitats i per concertació general. El principi que governa l'organització del treball és l'autogestió. Desapareix el concepte de jerarquia que és substituït per l'esperit comunitari d'empresa.

Els instruments que proposa Duboin per assolir l'equilibri social i la igualtat es basen en el **contracte cívic** (compromís de participació en el procés productiu davant la societat), **servei social** (que té com a objectiu assegurar les necessitats productives bàsiques) i **la renda social** (participació de les riqueses que corresponen a cada integrant de la societat). La renda social és un sou individual garantit per a cada membre de la societat independentment de la seva activitat.

El sector financer ha d'estar basat en la transparència i en el principi del seu paper mercantilista (que inclou el sector bancari, ja que en ser una societat igualitària i no consumista perd el seu caràcter tradicional capitalista). Com a instrument monetari, Duboin proposa la **moneda distributiva**, basada en la producció real. La característica d'aquesta moneda és que desapareix en el consum, i per tant no és atresorable ni generadora d'interessos. L'objectiu principal del sistema financer és la distribució equitativa de les rendes amb vista a cobrir les necessitats de la renda social. El model està impulsat per la monètica (moneda electrònica) com a element de transparència i de control del sistema.

El concepte de democràcia, per a Duboin, ha de basar-se en la igualtat econòmica. Els instruments esmentats anteriorment configuraran una societat participativa en la qual tots els seus membres prenen part activa en aquelles decisions que l'afecten. Aquesta societat que ell anomena **societat assembleista** es basa en el principi d'una contínua posada en comú de les lleis i de la seva posterior votació per mitjans informàtics.

JACQUES DUBOIN (1878-1976) va ser un financer i banquer que entre múltiples funcions públiques va actuar com a secretari d'Estat del Tresor amb Clemenceau (president del Consell d'Estat francès entre 1906 i 1917 i negociador del Tractat de Versailles el 1919). Les tesis de Duboin es vinculen, més o menys directament, amb alguns dels economistes que analitzen les disfuncions del sistema capitalista i que elaboren la seva crítica del neoclassicisme econòmic dominant. En els anys d'entreguerres fundà, conjuntament amb Emile Servan-Schreider, l'associació "Droit au travail et au progres social" que es converteix posteriorment en el "Mouvement français pour l'abondance". Creà també la revista "La Grande Relève" (1934). El seu pensament ha estat continuat i actualitzat per la seva filla, MARIE-LOUISE DUBOIN. A França s'editen diverses revistes periòdiques inspirades en el seu pensament.

ALTRES PROPOSTES INNOVADORES

CRISTINA CARRASCO

FEMINITZAR LA SOCIETAT

EXTRACTE

Les dades i estadístiques no reflecteixen la participació real de les dones en la producció. El concepte "treball" continua essent sinònim de "treball assalariat". Tota societat ha necessitat, per a la seva perpetuació, la reproducció de l'espècie i la reproducció material per a subsistir. Amb el capitalisme apareix la separació física entre el lloc de la producció material (la fàbrica) i el lloc de la reproducció humana (la casa).

El treball domèstic és determinant per al funcionament de l'esfera domèstica. Per tal d'estudiar el treball domèstic cal tenir en compte les relacions en la vida domèstica que formen part de la divisió sexual del treball i que es tradueixen en una posició d'inferioritat de la dona respecte l'home; la participació del treball domèstic en la reproducció de la força de treball i de la societat; i, el condicionament que suposa per a la participació laboral de les dones el fet que tinguin assignada socialment la responsabilitat de la llar.

Cal "feminitzar la societat": generalitzar per a tota la població aquells valors que socialment s'atribueixen a les dones i, tanmateix, són aspectes imprescindibles d'això que anomenem "humanitat". Feminitzar la societat implica una forma diferent d'entendre la noció de treball i d'activitat, replantejar la separació entre públic i privat, modificar les prioritats establertes...

CRISTINA CARRASCO neix a Valparaíso - Xile el 1946. Participa en la coalició de la Unidad Popular durant el govern de Salvador Allende i després del cop d'Estat de 1973 resideix a Barcelona. És Doctora en Ciències Econòmiques i professora de Teoria Econòmica a la Universitat de Barcelona. Ha realitzat diverses recerques i ha publicat llibres i articles relacionats amb el tema del treball domèstic.

ANDRÉ GORZ
LA TRANSFORMACIÓ DEL TREBALL

EXTRACTE

Segons André Gorz hi ha una falta d'imaginació per tractar el tema de l'atur. Actualment s'està creant una societat dual: una minoria que té una feina estable i fixa, ben remunerada, i una majoria creixent que sobreviu a base de feines precàries i eventuals. Les noves tecnologies han significat la fi de les feines de jornada completa, l'atur crònic i l'exclusió social dels que es veuen marginats pel mercat de treball.

És per això que s'ha d'abordar d'una manera nova la problemàtica del treball. André Gorz ofereix una sèrie de solucions alternatives que incideixen en la necessitat de repartir el treball existent, de flexibilitzar la jornada laboral i de canviar el concepte de salari, separant-lo del sistema productiu.

ANDRÉ GORZ, sociòleg i periodista francès, és col·laborador habitual de Les Temps Modernes, i Le Nouvel Observateur . És un dels pensadors més suggerents a l'hora d'analitzar la perspectiva del socialisme possible en una societat canviant. Entre les seves obres principals trobem: El socialismo difícil, Reforma y evolución, Adiós al propietariado, Ecología y política, Crítica de la división social del trabajo, Metamorfosis del trabajo: cuestión de sentido.

JOAN MARTÍNEZ ALIER
CAP A UNA ECONOMIA ECOLÒGICA

EXTRACTE

L'autor ofereix una reflexió sobre els límits de la política ambiental i ens apunta els principis fonamentals d'una economia ecològica. Estudia la possibilitat d'avaluar econòmicament alguns recursos i funcions ambientals fins ara exclosos del mercat. Exposa les dificultats que hi hauria per posar preu a la biodiversitat, i analitza les propostes d'un "eco-impost". Finalment ens dóna una interpretació dels moviments ecologistes com a respostes socials a les "externalitats" (beneficis o perjudicis que encara no tenen valoració crematística).

JOAN MARTINEZ ALIER (Barcelona, 1939), és catedràtic d'Economia i Història Econòmica de la Universitat Autònoma de Barcelona. Membre fundador de la Societat Internacional d'Economia Ecològica i de l'Associació Europea d'Economia Ambiental. Actualment dirigeix la nova revista Ecología Política, i col·labora amb altres publicacions. Ha escrit, entre altres obres diverses, "L'ecologisme i l'economia", traduït a varies llengües, i "De la economía ecológica al ecologismo popular".

ANTONI RICART
L'ECONOMIA DEL BENESTAR

EXTRACTE

Les crisis que vivim plantegen la necessitat de repensar l'organització social en el seu conjunt. L'economia, instrument clau per organitzar la societat, ha d'ésser una economia humana. L'home té dret, per tant, a valorar els béns de manera subjectiva: un "bé" és allò que li produeix benestar. El "valor" d'un "bé" està determinat per l'import pel qual una persona estaria disposada a prescindir-ne. La dinàmica del mercat en l'economia del benestar és la següent: qui disposa d'uns "béns", els "valora" amb la quantitat d'unitats monetàries per la qual estaria disposat a desprendre-se'n; per aquests "béns" paga un impost únic proporcional; qualsevol altre pot comprar els "béns" per la quantitat valorada i ha de pagar l'impost corresponent al "valor" de la compra o al nou valor auto-adjudicat.

Altres característiques de l'economia del benestar són la "Renda Universal Individual" que, reconeguda com un dret per a tothom, ha d'assegurar el poder fer front, dignament i lliurement, a totes les despeses bàsiques; una nova moneda estable (el "sou") que correspon a la retribució d'una hora d'esforç-treball humà no especialitzat; i un plantejament innovador de democràcia directa representativa.

ANTONI RICART estudià enginyeria industrial a Terrassa. Des de fa més de 20 anys exerceix d'empresari en diferents indústries tèxtils del ram dels acabats. La necessitat de preveure el futur el portà a interessar-se pels fonaments de l'economia i, per tant, per l'organització social. Com a resultat d'aquest interés començà a escriure notes personals que han culminat en l'elaboració d'un nou model, encara inèdit.

DAVID SCHWEICKART
DEMOCRÀCIA ECONÒMICA

EXTRACTE

El punt de partença de Schweickart és que el capitalisme genera atur, falta d'autonomia en el lloc de treball i unes enormes desigualtats en els ingressos, mentre que el socialisme centralitzat es caracteritza per infra-ocupació, ineficiència i burocràcia.

L'autor ofereix diverses alternatives, centrades en sistemes de repartiment dels beneficis, de formes de capitalisme combinades amb algunes facetes de la planificació centralitzada, i d'autogestió en les empreses en el marc d'una economia de mercats.

DAVID SCHWEICKART va començar la seva carrera professional com a professor de matemàtiques als Estats Units. Anys després va decidir estudiar filosofia, i finalment economia. Va escriure la seva tesi doctoral sobre: "Capitalisme o control del treballador? Una valoració ètica i econòmica", que li ha servit després de base per el seu principal llibre: Democràcia Econòmica, publicat en 1990. Actualment és professor de Filosofia a la Loyola University de Chicago.

Referències bibliogràfiques mínimes

ALLAIS, Maurice (1976), *L'Impot sur le Capital et la Réforme Monétaire*, Ed. Hermann, Paris.

CASALS, Joan N. (1988), *El futur era possible.* La Llar del Llibre.

OLIVELLA, Martí (1992), *El poder del diner. La monètica, factor de canvi polític.* Edicions 62. Premi d'Assaig Joaquim Xirau 1991.

COLOM, Òscar (1989), *La transformación social.* L'eina editorial, Barcelona.

DUBOIN, Jacques (1932), *La grande reléve de l'homme par la machine,* Les éditions nouvelles, París..

DUBOIN, Marie Louise (1984), *Les affranchis de l'an 2000.* Syros, París.

CARRASCO, Cristina, y otras(os)(1991) *El trabajo doméstico y la reproducción social*, Instituto de la Mujer, Madrid.

GORZ, André,(1986) *Los caminos del Paraíso. Para comprender la crisi y salir por la izquierda.* Laia/Divergencias. Barcelona.

MARTINEZ ALIER, Joan, (1992) *De la Economía ecológica al ecologismo popular*, Ed. Icària, Barcelona. II edició.

RICART, Antoni (1994) *Societat i economia del benestar*, Papers d'Innovació Social núm 23, Ecoconcern, Barcelona.

SCHWEICKART, David,(1993) *Against Capitalism.* Cambridge University Press. (Una versió preliminar va ser publicada per Cristianisme i Justícia amb el títol *Democràcia econòmica: propostes per un socialisme eficaç.*)

FundacióJaumeBofill